

LESA

Organisatie van zorg bij **chronische medicatie**

2020

Handreikingen voor huisartsen, apothekers en wijkverpleging voor het maken van praktische afspraken over de organisatie van zorg rondom medicatiegebruik voor patiënten met wijkverpleging.

START

Nederlands Huisartsen Genootschap [NHG]
Verpleegkundigen & Verzorgenden Nederland [V&VN]
Koninklijke Nederlandse Maatschappij ter Bevordering der Pharmacie [KNMP]

Inhoud

Inleiding

Stijgend gebruik chronische medicatie

Leeswijzer

Deelonderwerpen

01 - Basisafspraken over samenwerking en communicatie

02 - Medicatieoverdracht

03 - Patiëntenvoorlichting

04 - Therapietrouw

05 - Herhaling van chronische medicatie

06 - Medicatierollen

07 - Medicatiebeoordeling

08 - Zelfzorgmiddelen

Bijlagen

01 - Checklists voor afspraken

02 - De zorgverleners betrokken bij de zorg rondom het gebruik van geneesmiddelen in de eerste lijn

03 - Relevante richtlijnen en andere documenten

04 - Definities en begrippen

05 - Knelpunten uit de focusgroepbijeenkomst bij de Patiëntenfederatie Nederland gehouden op 20 juni 2017

06 - Totstandkoming van de LESA
Organisatie van zorg bij chronische medicatie

LESA

Organisatie van zorg
bij **chronische medicatie**

Versie november 2022

In deze versies zijn diverse links naar webpagina's geüpdated. De inhoud van de LESA is ongewijzigd gebleven.

Inleiding

De Landelijke Eerstelijns Samenwerkingsafspraken (LESA) 'Organisatie van zorg bij chronische medicatie' geeft handreikingen voor het maken van praktische afspraken tussen huisarts, apotheker en wijkverpleging over de zorg rondom de chronische medicatie van de thuiswonende patiënt. De verwachtingen, wensen en mogelijkheden van de patiënt zijn het uitgangspunt voor de afspraken. Goede afspraken over de organisatie van zorg bij chronische medicatie kunnen een bijdrage leveren aan het Programma Langer Thuis dat ouderen helpt om in hun vertrouwde omgeving zelfstandig oud te worden met een goede kwaliteit van leven.

Deze LESA is opgesteld door een werkgroep van:

- huisartsen namens het Nederlands Huisartsen Genootschap [NHG]
- wijkverpleegkundigen namens Verpleegkundigen & Verzorgenden Nederland [V&VN]
- openbaar apothekers namens de Koninklijke Nederlandse Maatschappij ter Bevordering der Pharmacie [KNMP].

LESA

Organisatie van zorg bij **chronische medicatie**

Inleiding

01 Basisafspraken over samenwerking en communicatie

02 Medicatieoverdracht

03 Patiëntenvoorlichting

04 Therapietrouw

05 Herhaling van chronische medicatie

06 Medicatierollen

07 Medicatiebeoordeling

08 Zelfzorgmiddelen

Bijlagen

Inleiding

Reikwijdte

Binnen de Veilige Principes in de Medicatieketen [2016, geactualiseerd eind 2022] staan voor onder andere de zojuist genoemde zorgverleners taken en verantwoordelijkheden beschreven om te komen tot een veilig medicatieproces. Ook het belang van onderlinge samenwerking en goede communicatie wordt hierin uitvoerig beschreven. Deze Landelijke Eerstelijns Samenwerkingsafpraak (LESA) is een document met handreikingen voor huisartsen, apothekers en wijkverpleging voor afspraken voor de organisatie van zorg rondom medicatiegebruik voor patiënten met wijkverpleging. Met deze handreikingen kan binnen de eigen lokale praktijksituatie verder invulling worden gegeven aan de praktische uitwerking van de Veilige Principes in de Medicatieketen, in dit geval in het bijzonder voor thuiswonende patiënten met chronische medicatie en ondersteuning hierin door de wijkverpleging.

Waar in deze LESA huisarts resp. apotheker staat, wordt bedoeld op de huisartsenpraktijk resp. apotheek als voorziening. Waar wijkverpleging staat wordt bedoeld op het hele team van (wijk)verpleegkundigen en verzorgenden. Voor een toelichting op de rollen van deze betrokken zorgverleners zie [Bijlage 2](#).

Uitwisseling van medicatiegegevens valt buiten de reikwijdte van deze LESA. Zie hiervoor de Leidraad Overdracht van medicatiegegevens in de keten.

Inleiding

01 Basisafspraken over samenwerking en communicatie

02 Medicatieoverdracht

03 Patiëntenvoorlichting

04 Therapietrouw

05 Herhaling van chronische medicatie

06 Medicatierollen

07 Medicatiebeoordeling

08 Zelfzorgmiddelen

Bijlagen

Inleiding

Doel en doelgroep

De LESA heeft als doel het optimaliseren en borgen van de organisatie van (farmaceutische) zorg tussen de apotheker, huisarts en wijkverpleging. Het gaat hierbij om de zorg voor de thuiswonende patiënt met chronische medicatie die wijkverpleging krijgt met ondersteuning bij het medicatiegebruik. De mate van ondersteuning van de zorg aan de patiënt is hierbij afgestemd op diens verwachtingen, wensen en mogelijkheden. De LESA richt zich hiervoor op het geven van handreikingen voor het maken van samenwerkingsafspraken.

Basisafspraken over samenwerking en communicatie

Centraal in de LESA zijn de handreikingen voor basisafspraken over samenwerking en onderlinge communicatie (zie het deelonderwerp Basisafspraken samenwerking en communicatie). Deze vormen het startpunt voor de zorggerichte deelonderwerpen die in de LESA behandeld worden. De deelonderwerpen zijn gekozen aan de hand van de knelpunteninventarisatie.

Voorbeelden voor organisatie van zorg

De LESA geeft handvatten voor de organisatie van de zorg rond medicatie. Het kan hierbij worden gezien als verdieping van de Handreiking Kwetsbare ouderen thuis. De handreikingen/praktische aanbevelingen kunnen lokaal worden gebruikt voor de organisatie van de zorg en verder worden uitgebreid en uitgewerkt.

Status document

De LESA is opgesteld door een werkgroep namens NHG, V&VN en KNMP. De LESA is bedoeld voor het maken van samenwerkingsafspraken over de organisatie van zorg bij chronische medicatie in de eerste lijn. De genoemde beroepsverenigingen hebben de LESA goedgekeurd. Hiermee kan de LESA door huisartsen, apothekers en wijkverpleegkundigen als een waardevol instrument ingezet worden in de praktijk.

01 Basisafspraken over samenwerking en communicatie

02 Medicatieoverdracht

03 Patiëntenvoorlichting

04 Therapietrouw

05 Herhaling van chronische medicatie

06 Medicatierollen

07 Medicatiebeoordeling

08 Zelfzorgmiddelen

Bijlagen

Inventarisatie knelpunten LESA

Aanleiding voor de afspraken in deze LESA zijn de geconstateerde knelpunten in de zorg, verzameld bij huisartsen, wijkverpleegkundigen en openbaar apothekers door NHG, V&VN en KNMP. Patiënten hebben hun knelpunten aangeleverd in een bijeenkomst van een focusgroep georganiseerd met Patiëntenfederatie Nederland (PN).

Zie [Bijlage 6](#) voor het volledige proces van de totstandkoming van de LESA.

Aandachtspunten zorgverleners

Apothekers, huisartsen en wijkverpleegkundigen in de werkgroep hebben op basis van de verzamelde knelpunten, gezamenlijk de aandachtspunten voor deze LESA geprioriteerd. De volgende aandachtspunten hebben een hoge prioriteit gekregen:

Zorgverleners hebben een zo volledig mogelijk beeld van de actuele medicatie nodig en moeten weten welke informatie bij welke zorgverlener is vastgelegd.

Het is wenselijk dat zorgverleners elkaar kennen en weten wie waarvoor het aanspreekpunt is.

Zorgverleners moeten inzicht hebben in patiëntgebonden parameters die van invloed zijn op het al dan niet zelfstandig kunnen beheren van de medicatie, zoals therapietrouw en de fysieke en cognitieve vermogens van een patiënt.

Inleiding

01 Basisafspraken over samenwerking en communicatie

02 Medicatieoverdracht

03 Patiëntenvoorlichting

04 Therapietrouw

05 Herhaling van chronische medicatie

06 Medicatierollen

07 Medicatiebeoordeling

08 Zelfzorgmiddelen

Bijlagen

Knelpunten patiënten

In een focusgroep bijeenkomst met patiënten zijn knelpunten vastgesteld en zijn aandachtspunten geprioriteerd. Het verslag van deze bijeenkomst vindt u in [Bijlage 5](#). De volgende aandachtspunten hebben een hoge prioriteit gekregen:

- Er moet aandacht zijn voor de behoeften van de individuele patiënt en het is belangrijk dat zorgverleners daarbij samenwerken.
- Het is belangrijk een aanspreekpunt te hebben bij problemen rondom medicatie, iemand die het probleem inventariseert en vervolgens de afhandeling coördineert met de andere zorgverleners.
- Wanneer de patiënt wijkverpleging krijgt is het signaleren van problemen rondom het gebruik van geneesmiddelen een belangrijke rol voor de wijkverpleging.
- Het actuele medicatieoverzicht (wordt vervangen door de basisset medicatiegegevens¹) is niet goed leesbaar en bruikbaar voor patiënten.

ICT

Zowel de zorgverleners als de patiënten vinden het belangrijk dat de ICT rond de uitwisseling van medicatiegegevens tussen zorgverleners onderling en met de patiënt die gebruikmaakt van een persoonlijke gezondheidsomgeving goed is geregeld. Patiënten vinden het bovendien belangrijk dat het zorgsysteem een toegang voor patiënten biedt. Deze punten vallen echter buiten de scope van deze LESA en in de tekst wordt verwezen naar de leidraad 'Overdracht van medicatiegegevens in de keten'. In een brief die minister Bruins d.d. 28 november 2017 heeft gestuurd aan de tweede kamer staat vermeld dat er in 2018 met de betrokken partijen aan wordt gewerkt om de leidraad om te bouwen tot een richtlijn, te volgen door een implementatietraject voor de werkvloer. Een akkoord voor dit traject wordt verwacht in 2020. Tot die tijd wordt de Richtlijn Overdracht van medicatiegegevens die in 2011 is opgesteld, gehanteerd.

1 Basisset medicatiegegevens is de nieuwe naam voor het Actuele Medicatie Overzicht (AMO). Deze term is geïntroduceerd in de nieuwe Leidraad 'Overdracht van medicatiegegevens in de keten' van 2018.

Inleiding

01 Basisafspraken over samenwerking en communicatie

02 Medicatieoverdracht

03 Patiëntenvoorlichting

04 Therapietrouw

05 Herhaling van chronische medicatie

06 Medicatierollen

07 Medicatiebeoordeling

08 Zelfzorgmiddelen

Bijlagen

Stijgend gebruik chronische medicatie

Binnen deze LESA wordt gesproken over patiënten met chronische medicatie in de thuissituatie met ondersteuning van wijkverpleging. Binnen deze groep patiënten gaat chronisch medicatiegebruik veelal gepaard met polyfarmacie. Hieronder wordt hier een nadere toelichting op gegeven.

Patiënten met polyfarmacie en chronische medicatie

Zorgintensieve patiënten kenmerken zich door een uitgebreide zorgvraag en gebruiken langdurig veel geneesmiddelen naast elkaar. Ze voldoen aan de definitie van polyfarmaciepatiënten. Dit zijn patiënten die chronisch vijf of meer geneesmiddelen uit verschillende therapeutische groepen (ATC 3-niveau) gebruiken. Er is sprake van chronisch gebruik als aan een patiënt meer dan drie keer per jaar hetzelfde geneesmiddel is verstrekt of als een geneesmiddel minimaal één keer wordt verstrekt voor 90 dagen of meer.

Het aandeel zorgintensieve patiënten ten opzichte van het totale aantal apotheekbezoekers is de afgelopen jaren sterk gestegen; van 8,1% in 2005 naar 10,5% in 2010 en 12,8% in 2015. In 2018 was van alle apotheekbezoekers al 14,2% een zorgintensieve patiënt. Toenemende vergrijzing en langer thuis blijven wonen veroorzaken de groei van het aantal zorgintensieve patiënten.

Van de overige apotheekbezoekers kan bijna 40% worden beschouwd als chronische patiënten.

De gemiddelde leeftijd van zorgintensieve patiënten is 70 jaar en van chronische patiënten 48 jaar.

Meer dan de helft van de zorgintensieve patiënten gebruikt chronisch vier geneesmiddelgroepen. Maagzuurremmers worden door 76% van de zorgintensieve patiënten gebruikt, cholesterolverlagers en antithrombotica beide door 65%, betablokkers door 54%, laxantia door 35% en ACE-remmers door 33%.

Bron: Stichting Farmaceutische Kengetallen.
Aantal apotheekbezoekers met intensieve zorg naar 14%.
Pharm Weekbl 2019;154 (nr 40)

Inleiding

01 Basisafspraken over samenwerking en communicatie

02 Medicatieoverdracht

03 Patiëntenvoorlichting

04 Therapietrouw

05 Herhaling van chronische medicatie

06 Medicatierollen

07 Medicatiebeoordeling

08 Zelfzorgmiddelen

Bijlagen

Deelonderwerpen

De LESA bevat 8 deelonderwerpen. De volgorde waarin deelonderwerpen in de praktijk kunnen worden opgepakt, wordt bepaald door de prioriteit die ze hebben in de eigen werksituatie.

Het advies is om te beginnen met deelonderwerpen en afspraken die haalbaar zijn en op korte termijn kunnen leiden tot verbetering van zorg.

Elk deelonderwerp bestaat uit drie onderdelen:

Toelichting	Werkproces	Richtlijnen en andere documenten
Ter verduidelijking worden in de toelichting de aandachtspunten genoemd die met afspraken kunnen worden opgelost of wordt extra achtergrondinformatie uit de praktijk gegeven.	Het werkproces beschrijft de stappen die de zorgverleners kunnen gebruiken om te komen tot samenwerkingsafspraken, al dan niet in samenwerking met patiënt en/of mantelzorger. Deze handvatten/ praktische aanbevelingen kunnen lokaal worden gebruikt voor de organisatie van de zorg en verder worden aangevuld en uitgewerkt.	Bij elk deelonderwerp staan relevante verwijzingen naar bestaande richtlijnen of informatiebronnen en praktische tools, zoals FTO-materiaal.

Bij het werkproces vindt u een link naar een checklist voor het betreffende deelonderwerp. Hierin is als aanzet een aantal onderwerpen opgenomen waarover afspraken kunnen worden gemaakt. U kunt de checklist uiteraard naar eigen wensen aanpassen.

Bijlagen

In de bijlagen vindt u een totaal-checklist voor het vastleggen van afspraken van alle deelonderwerpen. Ook vindt u informatie over de rol van de zorgverleners, relevante richtlijnen, definities, knelpunten patiënten en achtergrondinformatie over de totstandkoming van de LESA.

Inleiding

01 Basisafspraken over samenwerking en communicatie

02 Medicatieoverdracht

03 Patiëntenvoorlichting

04 Therapietrouw

05 Herhaling van chronische medicatie

06 Medicatierollen

07 Medicatiebeoordeling

08 Zelfzorgmiddelen

Bijlagen

Deelonderwerpen

01 - Basisafspraken over samenwerking en communicatie

02 - Medicatieoverdracht

03 - Patiëntenvoorlichting

04 - Therapietrouw

05 - Herhaling van chronische medicatie

06 - Medicatierollen

07 - Medicatiebeoordeling

08 - Zelfzorgmiddelen

01 - Basisafspraken over samenwerking en communicatie

Toelichting

Werkproces

Richtlijnen en andere documenten

Afspraken over samenwerking en communicatie kunnen worden gezien als basis voor de zorggerichte deelonderwerpen die in deze LESA behandeld worden. In de praktijk ontbreken vaak afspraken over wie bij welk deel van het medicatieproces betrokken is en het uitvoert of coördineert.

Inleiding

01 Basisafspraken over samenwerking en communicatie

02 Medicatieoverdracht

03 Patiëntenvoorlichting

04 Therapietrouw

05 Herhaling van chronische medicatie

06 Medicatierollen

07 Medicatiebeoordeling

08 Zelfzorgmiddelen

Bijlagen

01 - Basisafspraken over samenwerking en communicatie

Toelichting

Werkproces

Richtlijnen en andere documenten

1

2

3

Overlegstructuren

Huisartsen en apothekers kunnen in het bestaande farmacotherapeutische overleg (FTO) algemene en aandoeningsspecifieke afspraken maken over de zorg voor patiënten met chronische medicatie. Voor de patiënten met wijkverpleging speelt de wijkverpleging echter een belangrijke praktische en signalerende rol in het geneesmiddelgebruik.

Bij het FTO is de wijkverpleging geen deelnemende partij, maar voor de afspraken over de organisatie van de zorg bij chronische medicatie zouden met een vertegenwoordiging van de wijkverpleging op wijkoverstijgend niveau afspraken op hoofdlijnen kunnen worden gemaakt. Bij het MDO (multidisciplinair overleg) waar afspraken op patiëntniveau worden gemaakt, is de apotheker niet altijd betrokken. Maar ook hier kunnen lokaal afspraken worden gemaakt om de apotheker op indicatie uit te nodigen.

Bij polyfarmacie en multimorbiditeit moeten persoonsgerichte afwegingen gemaakt worden. Dit als onderdeel van het in kaart brengen van kwetsbare ouderen en het bieden van integrale zorg. De specialist ouderengeneeskunde of kaderhuisarts ouderenzorg kan hierbij specifieke expertise inbrengen.

Inleiding

01 Basisafspraken over samenwerking en communicatie

02 Medicatieoverdracht

03 Patiëntenvoorlichting

04 Therapietrouw

05 Herhaling van chronische medicatie

06 Medicatierollen

07 Medicatiebeoordeling

08 Zelfzorgmiddelen

Bijlagen

01 - Basisafspraken over samenwerking en communicatie

Toelichting

Werkproces

Richtlijnen en andere documenten

1

2

3

Communicatielijnen

Complicerende factor is dat er veel verschillende communicatielijnen zijn (zie Figuur 1) en dat elke zorgverlener met verschillende collega's, instellingen en organisaties te maken heeft. In de lokale situatie kunnen bijvoorbeeld meerdere wijkverpleegkundigen vanuit verschillende (thuiszorg)organisaties werkzaam zijn, of kunnen meerdere apotheken of huisartspraktijken betrokken zijn in de wijk.

In de praktijk ontbreken vaak afspraken over wie bij welk deel van het medicatieproces betrokken is en het uitvoert of coördineert. Mogelijk zijn er over delen van het proces afspraken gemaakt, maar ontbreekt een volledig overzicht of zijn deze afspraken niet bij alle zorgverleners bekend. De eerstelijnszorgverleners binnen de geneesmiddelenvoorziening zijn terug te vinden in [Bijlage 2](#). Kennis over rollen en werkzaamheden kan bijvoorbeeld worden uitgewisseld tijdens het gezamenlijk overleg of bij met elkaar meelopen in de praktijk. Samen kwaliteit van zorg voor een patiënt realiseren start met elkaar ontmoeten, elkaar leren kennen, kennis te delen, om vervolgens te kunnen samenwerken.

Tijdens een inventariserend overleg kan in kaart gebracht worden welke problemen er in de praktijk binnen de wijk bestaan. De zorgverlener die een probleem signaleert of bij wie een patiënt/mantelzorger een probleem meldt is echter niet altijd degene die het probleem kan oplossen. Om dit in te passen in het normale werkproces, is het handig vooraf zoveel mogelijk te bepalen welke problemen bij wie thuishoren en met welke prioriteit deze moeten worden gemeld en afgehandeld.

Tevens kan bij complexe problematiek een specialist ouderengeneeskunde of een kaderhuisarts ouderenzorg worden geconsulteerd. Het verdient de aanbeveling om deze consultvoering door de behandelend huisarts te laten uitvoeren en hierbij de apotheker te betrekken.

Inleiding

01 Basisafspraken over samenwerking en communicatie

02 Medicatieoverdracht

03 Patiëntenvoorlichting

04 Therapietrouw

05 Herhaling van chronische medicatie

06 Medicatierollen

07 Medicatiebeoordeling

08 Zelfzorgmiddelen

Bijlagen

01 - Basisafspraken over samenwerking en communicatie

Toelichting

Werkproces

Richtlijnen en andere documenten

1

2

3

Inbreng van de patiënt

Het beeld van de gebruikte medicatie kan alleen compleet worden gemaakt in overleg met een patiënt of mantelzorger. Patiënten kunnen bijvoorbeeld op eigen initiatief de dosering aanpassen of zelfzorgmiddelen gebruiken. Ook kunnen zij informatie over overgevoeligheid voor een geneesmiddel en eerder ontstane bijwerkingen aanvullen. Op contactmomenten met de patiënt kunnen de diverse betrokken zorgverleners problemen met het innemen van geneesmiddelen signaleren en kan in overleg naar een oplossing worden gezocht.

Inleiding

01 Basisafspraken over samenwerking en communicatie

02 Medicatieoverdracht

03 Patiëntenvoorlichting

04 Therapietrouw

05 Herhaling van chronische medicatie

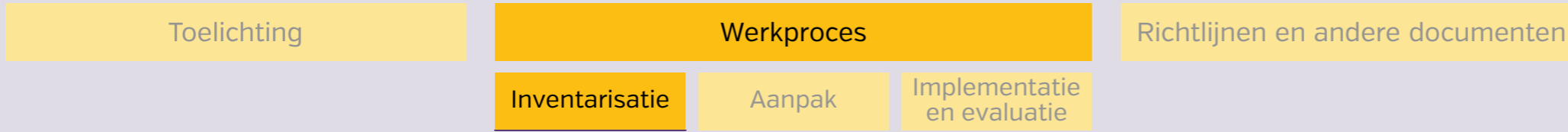
06 Medicatierollen

07 Medicatiebeoordeling

08 Zelfzorgmiddelen

Bijlagen

01 - Basisafspraken over samenwerking en communicatie

Inventarisatie

- Inventariseer welke bestaande overlegstructuren geschikt zijn voor het maken van samenwerkingsafspraken.
- Breng in kaart welke afspraken al bestaan over samenwerking tussen zorgverleners onderling.
- Breng in kaart wat in de praktijk de meest voorkomende problemen in de samenwerking of communicatie zijn. Waarover was overleg nodig, tussen welke partijen, maar was het er niet?
- Inventariseer in welke situaties de verschillende zorgverleners overleggen met een patiënt/mantelzorger over medicatie. Maak hierbij onderscheid tussen structureel overleg en ad hoc overleg.
- Inventariseer welke mogelijkheden er zijn om digitaal met patiënten/mantelzorgers te communiceren en of/hoe de verschillende systemen op elkaar aansluiten.
- Inventariseer in welke situaties het meerwaarde heeft om een consult aan te vragen bij een kaderhuisarts of specialist ouderengeneeskunde.

Inleiding

01 Basisafspraken over samenwerking en communicatie

02 Medicatieoverdracht

03 Patiëntenvoorlichting

04 Therapietrouw

05 Herhaling van chronische medicatie

06 Medicatierollen

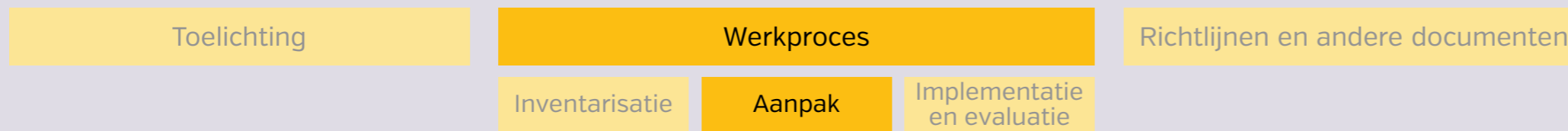
07 Medicatiebeoordeling

08 Zelfzorgmiddelen

Bijlagen

01 - Basisafspraken over samenwerking en communicatie

Aanpak

- Zijn er in de lokale situatie veel zorgverleners en/of zorgorganisaties betrokken, nodig dan vertegenwoordigers uit van de huisartsen, apothekers en wijkverpleging voor het overleg.
- Betrek of informeer de wijkverpleging bij overleg van huisarts en apotheker over afspraken op hoofdlijnen over patiënten met chronische medicatie en wijkverpleging.
- Betrek of informeer de apotheker over afspraken over chronische medicatie op patiëntniveau.
- Benoem voor de meest voorkomende, dan wel meest urgente problemen wie het aanspreekpunt/coördinator is, hoe het probleem wordt afgehandeld en welke [nieuwe] afspraken gemaakt kunnen worden.
- Wissel informatie uit over bereikbaarheid [wie is wanneer op welke manier bereikbaar].
- Spreek af hoe en wanneer zorgverleners onderling communiceren bij het signaleren van een [mogelijk] probleem. Let daarbij op de privacy van de patiënt. Maak gebruik van beveiligd e-mailverkeer of een beveiligde app als Siilo messenger.
- Bespreek of het nodig is bestaande afspraken aan te passen of nieuwe afspraken te maken.
- Vergroot de kennis van de betrokkenen over elkaars werkzaamheden, al dan niet door middel van scholing van de divers betrokken zorgverleners aan elkaar of door onderling in te brengen casuïstiek.

Inleiding

01 Basisafspraken over samenwerking en communicatie

02 Medicatieoverdracht

03 Patiëntenvoorlichting

04 Therapietrouw

05 Herhaling van chronische medicatie

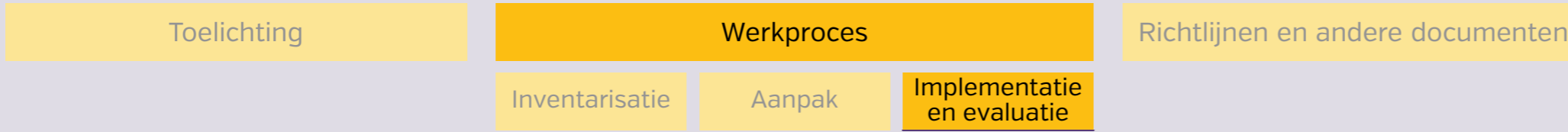
06 Medicatierollen

07 Medicatiebeoordeling

08 Zelfzorgmiddelen

Bijlagen

01 - Basisafspraken over samenwerking en communicatie

Implementatie en evaluatie

- Leg alle afspraken over samenwerking, communicatie, implementatie en evaluatie van samenwerking en communicatie op hoofdlijnen vast.
- Communiceer en implementeer de gemaakte afspraken.
- Evalueer de implementatie en het resultaat van de afspraken en stel deze zo nodig bij.
- Leg afspraken vast per functie/organisatie in plaats van op persoon.
- De lokale situatie is aan verandering onderhevig door bijvoorbeeld personeelswisselingen en verandering van taken. Check daarom regelmatig of de afspraken nog voldoen en of ze volgens afspraak worden nageleefd.

Open de checklist voor het vastleggen van afspraken

Inleiding

01 Basisafspraken over samenwerking en communicatie

02 Medicatieoverdracht

03 Patiëntenvoorlichting

04 Therapietrouw

05 Herhaling van chronische medicatie

06 Medicatierollen

07 Medicatiebeoordeling

08 Zelfzorgmiddelen

Bijlagen

01 - Basisafspraken over samenwerking en communicatie

Toelichting

Werkproces

Richtlijnen en andere documenten

1

Handreiking Verantwoordelijkheidsverdeling bij samenwerking in de zorg 2010

www.knmg.nl/advies-richtlijnen/knmg-publicaties/verantwoordelijkheidsverdeling-1

Veilige principes in de medicatieketen 2016, geactualiseerd eind 2022

www.zorgvoorbeter.nl/medicatieveiligheid/richtlijnen-veilige-principes

Veilige communicatie tussen zorgverleners

www.siilo.com/nl/

www.knmp.nl/siilo

Inleiding

01 Basisafspraken over samenwerking en communicatie

02 Medicatieoverdracht

03 Patiëntenvoorlichting

04 Therapietrouw

05 Herhaling van chronische medicatie

06 Medicatierollen

07 Medicatiebeoordeling

08 Zelfzorgmiddelen

Bijlagen

02 - Medicatieoverdracht

Toelichting

Werkproces

Richtlijnen en andere documenten

Een compleet medicatiedossier van de patiënt is van belang voor alle zorgverleners. Medicatiegegevens bereiken echter niet altijd de benodigde betrokkenen.

Inleiding

01 Basisafspraken over samenwerking en communicatie

02 Medicatieoverdracht

03 Patiëntenvoorlichting

04 Therapietrouw

05 Herhaling van chronische medicatie

06 Medicatierollen

07 Medicatiebeoordeling

08 Zelfzorgmiddelen

Bijlagen

02 - Medicatieoverdracht

Toelichting

- 1
- 2
- 3
- 4
- 5
- 6
- 7
- 8

Werkproces

Richtlijnen en andere documenten

Actueel houden van het overzicht medicatiegegevens

Een specifiek maar belangrijk onderdeel binnen de communicatie is het up-to-date houden van medicatieoverzichten oftewel de basisset medicatiegegevens (voorheen actueel medicatieoverzicht [AMO]).

De medicatiegegevens zijn in de praktijk niet altijd actueel en niet alle informatie kan goed worden opgeslagen in het zorginformatiesysteem of wordt gestandaardiseerd uitgewisseld met elke zorgverlener. Het medicatieoverzicht is niet altijd bij elke zorgverlener volledig. Patiënten realiseren zich vaak niet dat informatie over medicijngebruik niet bij alle zorgverleners bekend is of kiezen er soms bewust voor bepaalde informatie niet met elke zorgverlener te delen, bijvoorbeeld bij gebruik van privacy bezwarende geneesmiddelen. Ook kunnen patiënten zelfzorgmedicatie, vitamines en kruidenmiddelen die een interactie kunnen hebben met hun chronische medicatie, aanschaffen en gebruiken. Bij het deelonderwerp [Zelfzorgmiddelen](#) is meer informatie te vinden over opname van deze middelen in het medicatieoverzicht en de toedienlijst.

Een compleet overzicht is in verband met bovengenoemde punten niet altijd mogelijk. Het is echter belangrijk dat zorgverleners zich bewust zijn van de mogelijke omissies in het medicatieoverzicht.

Inleiding

01 Basisafspraken over samenwerking en communicatie

02 Medicatieoverdracht

03 Patiëntenvoorlichting

04 Therapietrouw

05 Herhaling van chronische medicatie

06 Medicatierollen

07 Medicatiebeoordeling

08 Zelfzorgmiddelen

Bijlagen

02 - Medicatieoverdracht

Toelichting

- 1
- 2
- 3
- 4
- 5
- 6
- 7
- 8

Werkproces

Richtlijnen en andere documenten

Medicatiebewaking

De huisarts voert medicatiebewaking uit tijdens het voorschrijfproces, de apotheker bij het ter hand stellen van een product en bij het beschikbaar komen van nieuwe patiëntkenmerken. Als (nieuwe) patiëntkenmerken zoals de nierfunctie van een patiënt, intolerantie voor een geneesmiddel of een contra-indicatie, bekend zijn bij de apotheker, kan medicatiebewaking juist worden uitgevoerd. De medicatiebewaking bij huisarts en apotheek kan alleen volledig worden uitgevoerd als tevens de farmacotherapeutische reden voor het wijzigen, starten of (tijdelijk) stoppen van medicatie bekend is. Dus is het advies om te allen tijde wijzigingen vast te leggen en door te geven en om hier afspraken over te maken.

Voor het juist vastleggen en communiceren van geneesmiddelovergevoeligheid is de multidisciplinaire richtlijn '[Registratie en overdracht van geneesmiddelovergevoeligheden](#)' beschikbaar.

Inleiding

01 Basisafspraken over samenwerking en communicatie

02 Medicatieoverdracht

03 Patiëntenvoorlichting

04 Therapietrouw

05 Herhaling van chronische medicatie

06 Medicatierollen

07 Medicatiebeoordeling

08 Zelfzorgmiddelen

Bijlagen

02 - Medicatieoverdracht

Toelichting

- 1
- 2
- 3
- 4
- 5
- 6
- 7
- 8

Werkproces

Richtlijnen en andere documenten

Doorgeven en registreren reden van wijziging

Als een reden voor het wijzigen of [tijdelijk] stoppen van een geneesmiddel niet bekend is, bestaat een kans dat de wijziging later op onterechte grond weer wordt teruggedraaid, dan wel dat medicatie onterecht niet wordt herstart. Om dat te voorkomen kan de reden van de wijziging in bepaalde van tevoren afgesproken situaties worden gecommuniceerd, al dan niet in de vorm van vermelding op een [stop]recept, en vastgelegd.

Medicatie kan ook tijdens ziekenhuisopname of opname in een zorginstelling [tijdelijk] worden gestopt. Als de reden van stoppen wordt vastgelegd in het medicatiedossier kan worden voorkomen dat de patiënt het geneesmiddel in een later stadium in de thuissituatie nogmaals wordt voorgeschreven. Ook bij thuisbezoek door apotheker of wijkverpleging kan worden gelet op gestopte of te herstarten medicatie.

In de apotheek worden regelmatig onduidelijkheden of onjuistheden in de ontslagmedicatie gevonden waardoor overleg met het ziekenhuis noodzakelijk is.

Als wijkverpleegkundigen ontslagmedicatie doornemen en beoordelen, dan is overleg met de apotheek bij onduidelijkheden aangewezen.

Afspraken over het communiceren van wijzigen en [tijdelijk] stoppen van geneesmiddelen tijdens ziekenhuisopname of opname in een zorginstelling kunnen worden opgenomen in [lokale] transmurale afspraken over medicatieoverdracht

Inleiding

01 Basisafspraken over samenwerking en communicatie

02 Medicatieoverdracht

03 Patiëntenvoorlichting

04 Therapietrouw

05 Herhaling van chronische medicatie

06 Medicatierollen

07 Medicatiebeoordeling

08 Zelfzorgmiddelen

Bijlagen

02 - Medicatieoverdracht

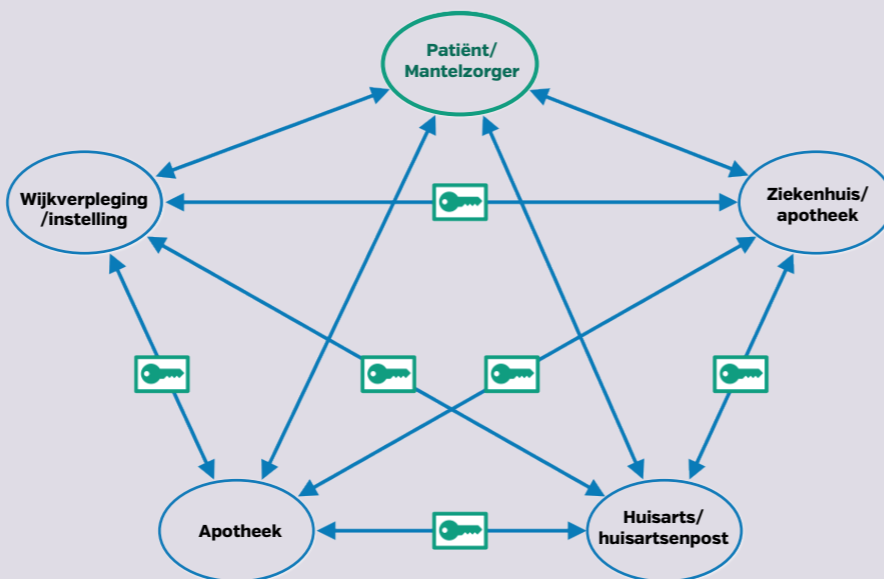
Toelichting

- 1
- 2
- 3
- 4
- 5
- 6
- 7
- 8

Werkproces

Richtlijnen en andere documenten

Toestemming voor gegevensuitwisseling via het Landelijk Schakelpunt (LSP)

Figuur 1: Communicatielijnen. Sleutels geven aan voor welke elektronische uitwisseling de patiënt toestemming moet geven

Als zorgverleners zijn aangesloten op het Landelijk Schakelpunt (LSP) moet elke zorgverlener een patiënt toestemming vragen om elektronisch gegevens uit te mogen wisselen met andere zorgverleners (zie Figuur 1). Dit geldt echter ook voor andere vormen van gegevensuitwisseling op een aantal uitzonderingen na, zoals noodsituaties. De wijkverpleging heeft in de regel geen toegang tot het LSP.

Er is overigens geen toestemming vereist bij het actief (push) informeren van een medebehandelaar of wanneer het gaat om het beschikbaar stellen of raadplegen binnen een zorgaanbieder (bijvoorbeeld samenwerkingsverband van zorgverleners).

- Inleiding
- 01 Basisafspraken over samenwerking en communicatie
- 02 Medicatieoverdracht
- 03 Patiëntenvoorlichting
- 04 Therapietrouw
- 05 Herhaling van chronische medicatie
- 06 Medicatierollen
- 07 Medicatiebeoordeling
- 08 Zelfzorgmiddelen
- Bijlagen

02 - Medicatieoverdracht

Toelichting

- 1
- 2
- 3
- 4
- 5
- 6
- 7
- 8

Werkproces

Richtlijnen en andere documenten

e-Health en gegevensuitwisseling

Er zijn verschillende apps/domotica beschikbaar om de zorg voor patiënten met chronische medicatie te verbeteren, zoals een medicijn dispenser voor patiënten, of herinneringsapps voor het innemen van geneesmiddelen. Apps die gezondheidsdata van een patiënt opvragen moeten zijn gecertificeerd als medisch hulpmiddel. Ook kan er gekozen worden voor cliëntenportalen of een patiëntgezondheidsomgeving (PGO) om een patiënt elektronisch inzicht te geven in zijn eigen medicatiegegevens.

Bij alle toepassingen is het belangrijk de privacy van patiënten te kunnen garanderen. De informatie-uitwisseling moet veilig zijn. Informatie over de privacywetgeving is terug te vinden op de overheidswebsite over de [Algemene Verordening Gegevensbescherming](#). Op de website '[Volg je zorg](#)' kunnen patiënten zelf regelen welke zorgverlener toestemming krijgt voor het uitwisselen van informatie.

Inleiding

01 Basisafspraken over samenwerking en communicatie

02 Medicatieoverdracht

03 Patiëntenvoorlichting

04 Therapietrouw

05 Herhaling van chronische medicatie

06 Medicatierollen

07 Medicatiebeoordeling

08 Zelfzorgmiddelen

Bijlagen

02 - Medicatieoverdracht

Toelichting

- 1
- 2
- 3
- 4
- 5
- 6
- 7
- 8

Werkproces

Richtlijnen en andere documenten

PatiëntGezondheidsOmgeving (PGO)

Patiënten die door meerdere zorgverleners en in verschillende ziekenhuizen worden behandeld, moeten meestal gebruik maken van verschillende programma's of websites voor toegang tot informatie over medicatie in hun dossier in de eerste of de tweede lijn. Het kan echter zijn dat de medicatie op verschillende locaties afwijkt van wat actueel is, en een patiënt vervolgens zelf zijn behandelaren moet informeren over de meest actuele status. Op landelijk niveau wordt gewerkt aan een landelijk model van veilige gegevensuitwisseling tussen een PGO ([MedMij](#)) en systemen van zorgverleners/zorgaanbieders om hiervoor een oplossing te bieden. Uiteindelijk zou alle informatie over medicatie, afkomstig van verschillende zorgverleners en zorgaanbieders voor de patiënt in één platform, namelijk een PGO, te raadplegen moeten zijn.

Inleiding

01 Basisafspraken over samenwerking en communicatie

02 Medicatieoverdracht

03 Patiëntenvoorlichting

04 Therapietrouw

05 Herhaling van chronische medicatie

06 Medicatierollen

07 Medicatiebeoordeling

08 Zelfzorgmiddelen

Bijlagen

02 - Medicatieoverdracht

Toelichting

- 1
- 2
- 3
- 4
- 5
- 6
- 7**
- 8

Werkproces

Richtlijnen en andere documenten

Toedienlijst

De apotheker levert een toedienlijst voor patiënten van wie de medicatie in beheer is bij de wijkverpleging. De medicatie op de toedienlijst komt uit het AIS en bevat dezelfde actuele medicatie als het medicatieoverzicht, met uitzondering van medicatie die in of door het ziekenhuis wordt toegediend en van medicatie die door een andere apotheek wordt afgeleverd. Voor de toedienlijst is een landelijk format opgesteld maar niet alle toedienlijsten voldoen aan het landelijk format. Voorbeelden hiervan zijn de aanvullende toedienlijst die op aanvraag kan worden geleverd bij naar het ziekenhuis overgehevelde medicatie en bij medicatie die door een andere apotheek wordt afgeleverd. Bij ontslag uit het ziekenhuis kan de dienstapotheek bij de ontslagmedicatie een overbruggings-toedienlijst leveren.

Voor de wijkverpleging is gebruik van toedienlijsten verplicht. Toedienlijsten zijn ook voor de wijkverpleging niet altijd duidelijk en goed te interpreteren. De mogelijkheden van sorteren van de informatie op de toedienlijsten of de mogelijkheden om digitaal af te tekenen kunnen lokaal/regionaal onderzocht worden om dit proces te vergemakkelijken. Ook kan de keuze voor een regionaal te gebruiken systeem de communicatie in de praktijk ondersteunen.

Inleiding

01 Basisafspraken over samenwerking en communicatie

02 Medicatieoverdracht

03 Patiëntenvoorlichting

04 Therapietrouw

05 Herhaling van chronische medicatie

06 Medicatierollen

07 Medicatiebeoordeling

08 Zelfzorgmiddelen

Bijlagen

02 - Medicatieoverdracht

Toelichting

- 1
- 2
- 3
- 4
- 5
- 6
- 7
- 8

Werkproces

Richtlijnen en andere documenten

Medicatieoverzicht voor eigen gebruik of bezoek aan zorgverleners

Voor de overdracht tussen zorgverleners krijgt een patiënt volgens de leidraad 'Overdracht van medicatiegegevens' standaard een medicatieoverzicht (basisset medicatiegegevens).

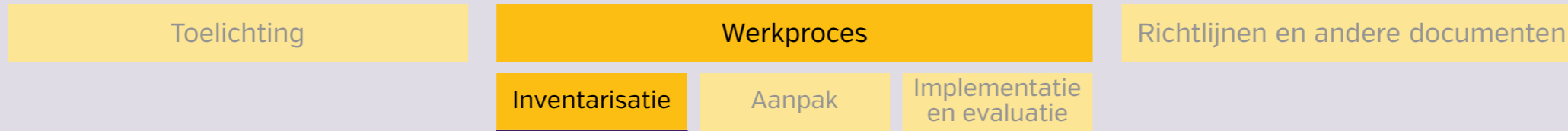
Patiënten vinden het medicatieoverzicht vaak onoverzichtelijk, met name door de vermelding van de geneesmiddelen die zij niet meer gebruiken, en houden dan soms een eigen overzicht bij. Wanneer een patiënt een overzicht nodig heeft voor eigen gebruik kan in plaats van de basisset ook een medicijnpaspoort/reisdocument, een lijst met afgeleverde medicatie, een medicatie-advieskaart of een innamelijst worden verstrekt.

- Inleiding
- 01 Basisafspraken over samenwerking en communicatie
- 02 Medicatieoverdracht**
- 03 Patiëntenvoorlichting
- 04 Therapietrouw
- 05 Herhaling van chronische medicatie
- 06 Medicatierollen
- 07 Medicatiebeoordeling
- 08 Zelfzorgmiddelen
- Bijlagen

02 - Medicatieoverdracht

Inventarisatie

- Inventariseer hoe de verschillende zorgverleners medicatiegegevens in de keten doorgeven.
- Inventariseer hoe wijzigingen in de basisset medicatiegegevens in de keten geautomatiseerd doorgegeven worden en welke alternatieven er zijn.
- Inventariseer welke mogelijkheden er zijn om digitaal met patiënten/mantelzorgers te communiceren en of/hoe deze systemen op elkaar aansluiten.
- Inventariseer welk type medicatieoverzicht de zorgverlener aan de patiënt kan geven, uitgaande van de behoefte van de patiënt.
- Inventariseer de mogelijkheden voor een begrijpelijke (digitale) toedienlijst voor de wijkverpleging.

Inleiding

01 Basisafspraken over samenwerking en communicatie

02 Medicatieoverdracht

03 Patiëntenvoorlichting

04 Therapietrouw

05 Herhaling van chronische medicatie

06 Medicatierollen

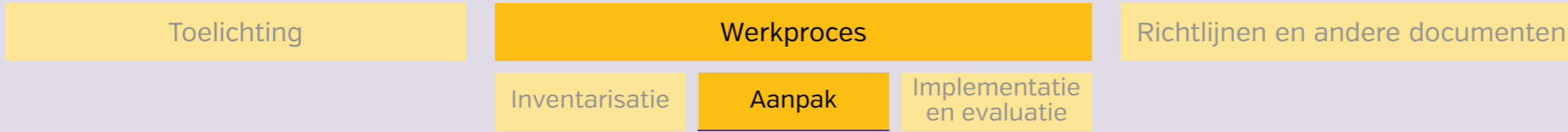
07 Medicatiebeoordeling

08 Zelfzorgmiddelen

Bijlagen

02 - Medicatieoverdracht

Aanpak

- Bespreek welke aandachtspunten het meest urgent zijn en welke op korte termijn de grootste winst op kunnen leveren.
- Spreek af wie van welke wijziging in de basisset medicatiegegevens op de hoogte moet worden gesteld.
- Spreek af hoe, wanneer en met wie gesignaleerde afwijkingen t.o.v. het juiste overzicht m.b.t. basisset medicatiegegevens onderling worden gecommuniceerd.
- Maak afspraken over het doorgeven van de reden van een wijziging in het gebruik of de reden voor het stoppen van medicatie.
- Maak afspraken over de weergave en indeling van de medicatie op [digitale] toedienlijsten. Bespreek samen met de wijkverpleging hoe bijvoorbeeld naamgeving, doseringen en eenheden gelezen moeten worden.

Inleiding

01 Basisafspraken over samenwerking en communicatie

02 Medicatieoverdracht

03 Patiëntenvoorlichting

04 Therapietrouw

05 Herhaling van chronische medicatie

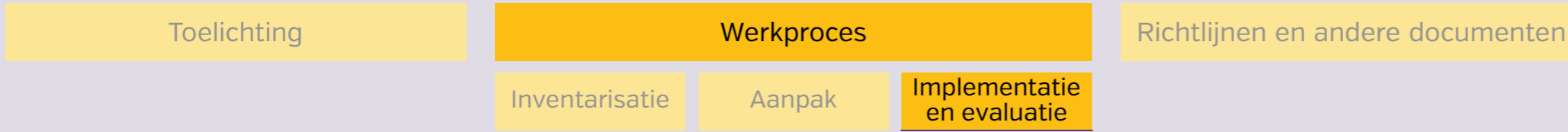
06 Medicatierollen

07 Medicatiebeoordeling

08 Zelfzorgmiddelen

Bijlagen

02 - Medicatieoverdracht

Implementatie en evaluatie

- Leg alle afspraken over samenwerking, communicatie, implementatie en evaluatie van medicatieoverdracht op hoofdlijnen vast.
- Communiceer en implementeer de gemaakte afspraken.
- Evalueer de implementatie en het resultaat van de afspraken en stel deze zo nodig bij.
- Leg afspraken vast per functie/organisatie in plaats van op persoon.
- De lokale situatie is aan verandering onderhevig door bijvoorbeeld personeelswisselingen en verandering van taken. Check daarom regelmatig of de afspraken nog voldoen en of ze volgens afspraak worden nageleefd.

Open de checklist voor het vastleggen van afspraken

Inleiding

01 Basisafspraken over samenwerking en communicatie

02 Medicatieoverdracht

03 Patiëntenvoorlichting

04 Therapietrouw

05 Herhaling van chronische medicatie

06 Medicatierollen

07 Medicatiebeoordeling

08 Zelfzorgmiddelen

Bijlagen

02 - Medicatieoverdracht

Toelichting

Werkproces

Richtlijnen en andere documenten

1

2

3

Veilige principes in de medicatieketen 2016, geactualiseerd eind 2022

www.zorgvoorbeter.nl/medicatieveiligheid/richtlijnen-veilige-principes

Veelgestelde vragen over medicatieoverdracht

www.knmp.nl/dossiers/medicatieoverdracht/veelgestelde-vragen-over-medicatieoverdracht

LESA actueel medicatieoverzicht

www.nhg.org/themas/publicaties/lesa-actueel-medicatieoverzicht-de-eerste-lijn

Richtlijn 'Overdracht van Medicatiegegevens in de keten', herziening 2018/2019

www.zorginzicht.nl/kwaliteitsinstrumenten/medicatieoverdracht

Informatiestandaard medicatieproces

<https://nictiz.nl/standaarden/informatiestandaarden/medicatieproces>

Brochure over Wet Cliëntenrechten 'Elektronische gegevensuitwisseling in de zorg 2017'

www.rijksoverheid.nl/documenten/brochures/2017/06/01/elektronische-gegevensuitwisseling-in-de-zorg

LESA

Organisatie van zorg
bij **chronische medicatie**

Inleiding

01 Basisafspraken over samenwerking en communicatie

02 Medicatieoverdracht

03 Patiëntenvoorlichting

04 Therapietrouw

05 Herhaling van chronische medicatie

06 Medicatierollen

07 Medicatiebeoordeling

08 Zelfzorgmiddelen

Bijlagen

02 - Medicatieoverdracht

Toelichting

Werkproces

Richtlijnen en andere documenten

1

2

3

Juridisch kader uitwisseling van medicatiegegevens

www.samenvoormedicatieoverdracht.nl/kennisbank/juridisch-kader

Informatie van VZVZ o.a. over toestemming (volgjezorg.nl) en ondersteuningsmaterialen

www.vzvz.nl

Informatie over PGO

https://kennisbank.patiëntenfederatie.nl/app/answers/detail/a_id/1823/~/~persoonlijke-gezondheidsomgeving-pgo

<https://nictiz.nl/wat-we-doen/programmas/medmij>

Algemene Verordening Gegevensbescherming

https://autoriteitpersoonsgegevens.nl/sites/default/files/atoms/files/verordening_2016_-_679_definitief.pdf

Informatie Patiëntenfederatie Nederland: 'Patiëntenzorg bij medicijngebruik dichtbij mensen'

www.patiëntenfederatie.nl/images/stories/dossier/medicijnen/PatientenzorgBijMedicijngebruik.pdf

LESA

Organisatie van zorg bij **chronische medicatie**

Inleiding

01 Basisafspraken over samenwerking en communicatie

02 Medicatieoverdracht

03 Patiëntenvoorlichting

04 Therapietrouw

05 Herhaling van chronische medicatie

06 Medicatierollen

07 Medicatiebeoordeling

08 Zelfzorgmiddelen

Bijlagen

02 - Medicatieoverdracht

Toelichting

Werkproces

Richtlijnen en andere documenten

1

2

3

Multidisciplinaire afspraken Registratie en overdracht van geneesmiddelovergevoeligheden

www.nictiz.nl/guidelines/multidisciplinaire-afspraken-registratie-en-overdracht-van-geneesmiddelovergevoeligheden

IVM-materialen medicatieoverdracht

www.medicijngebruik.nl/fto-voorbereiding/fto-module-presentatie/1782/medicatieoverdracht

Digitale toedienlijst versterkt positie apotheker in de wijk (na inlog)

www.pw.nl/achtergrond/2018/digitale-toedienlijst-versterkt-positie-apotheker-in-de-wijk

Toedienlijsten medicatie: ruimte voor verbetering (na inlog)

www.pw.nl/achtergrond/2017/toedienlijsten-medicatie-ruimte-voor-verbetering

VMS praktijkgids medicatieverificatie bij opname en ontslag

www.vmszorg.nl/vms-veiligheidsprogramma/10-themas/medicatieverificatie-opname-en-ontslag

Inleiding

01 Basisafspraken over samenwerking en communicatie

02 Medicatieoverdracht

03 Patiëntenvoorlichting

04 Therapietrouw

05 Herhaling van chronische medicatie

06 Medicatierollen

07 Medicatiebeoordeling

08 Zelfzorgmiddelen

Bijlagen

03 - Patiëntenvoorlichting

Toelichting

Werkproces

Richtlijnen en andere documenten

Informatie van verschillende zorgverleners die niet is afgestemd, kan zorgen voor een vertrouwensprobleem en onzekerheid bij de patiënt. Dit kan leiden tot onjuist gebruik van medicatie. Het is daarom van wezenlijk belang dat de informatievoorziening aan patiënten door de diverse zorgverleners onderling afgestemd wordt.

Inleiding

01 Basisafspraken over samenwerking en communicatie

02 Medicatieoverdracht

03 **Patiëntenvoorlichting**

04 Therapietrouw

05 Herhaling van chronische medicatie

06 Medicatierollen

07 Medicatiebeoordeling

08 Zelfzorgmiddelen

Bijlagen

03 - Patiëntenvoorlichting

Toelichting

1

2

3

Werkproces

Richtlijnen en andere documenten

Stimuleren van goed medicijngebruik door de patiënt

Voorlichting aan een patiënt of mantelzorg in een gesprek waarin ook de wensen, verwachtingen, mogelijkheden en zorgen van de patiënt ter sprake komen, is belangrijk om therapietrouw te bevorderen, onnodig voorschrijven van medicatie te voorkomen en risico's van geneesmiddelen te verminderen.

Conform de WGBO hebben patiënten recht op informatie over de werking en bijwerkingen van hun geneesmiddel. Dit is een taak van de apotheker en huisarts. Het is belangrijk dat een patiënt gemotiveerd is om zijn medicatie te gebruiken. In eerste instantie is het belangrijk dat hij weet welke medicijnen hij gebruikt of gaat gebruiken, wat de werking is, hoe hij het moet gebruiken, van welke bijwerkingen hij last kan krijgen na het starten van de behandeling (en wat dan te doen). In een later stadium is het belangrijk dat hij weet waarom hij een ander product krijgt terwijl er dezelfde werkzame stof in zit, hoe lang hij het middel moet gebruiken en wat hij moet doen als hij het vergeet in te nemen. Patiënt, mantelzorg en wijkverpleging kunnen hiervoor gebruik maken van de informatie op Apotheek.nl.

De wensen, mogelijkheden en zorgen moeten door zowel huisarts en apotheker periodiek worden nagevraagd bij de patiënt omdat ze in loop van de tijd kunnen veranderen. Iemand kan aan het begin van de behandeling gemotiveerd zijn maar kan na verloop van tijd besluiten de behandeling te stoppen of om de dosering te verlagen als hij bijvoorbeeld last heeft van bijwerkingen, moeite heeft met dagelijks innemen van een geneesmiddel of slikproblemen ervaart. Voor hulpmiddelen kan een herhaling van de instructie nodig zijn als de patiënt het hulpmiddel niet goed volgens de instructie gebruikt en hierdoor het behandelresultaat suboptimaal is.

Inleiding

01 Basisafspraken over samenwerking en communicatie

02 Medicatieoverdracht

03 **Patiëntenvoorlichting**

04 Therapietrouw

05 Herhaling van chronische medicatie

06 Medicatierollen

07 Medicatiebeoordeling

08 Zelfzorgmiddelen

Bijlagen

03 - Patiëntenvoorlichting

Toelichting

Werkproces

Richtlijnen en andere documenten

1

2

3

Momenten voor voorlichting of gesprek over medicijngebruik

Patiëntenfederatie Nederland heeft een [rapport](#) opgesteld met de resultaten van een onderzoek naar wat de patiënt aan zorg en begeleiding wenst bij medicijngebruik. Op basis van dit rapport is een ideale patiëntreis bij medicijngebruik opgesteld waarin verschillende begeleidingsmomenten staan vermeld.

Momenten waarop de zorgverlener op gestructureerde wijze voorlichting kan geven of een gesprek over de medicatie kan aangaan zijn bijvoorbeeld:

- het moment van voorschrijven van nieuwe medicatie door de huisarts;
- het eerste uitgifte gesprek door de apotheek;
- instructie voor het gebruik van hulpmiddelen zoals de inhalator;
- voorlichtingsmomenten zoals een intakegesprek in de apotheek bij tweede uitgifte van chronische medicatie;
- het controlebezoek na het eerste voorschrift bij de huisarts;
- de tweede of vervolgitgifte in de apotheek;
- het moment van voorschrijven van een vervolgvorschrift of herhaalrecept door de huisarts;
- het onderling vervangen van geneesmiddelen door een ander merk [geneesmiddelssubstitutie];
- verandering van het uiterlijk van de toedieningsvorm (andere vorm, kleur);
- het bezoek van de wijkverpleging of apotheker aan een patiënt;
- jaarlijkse controle bij de huisarts;
- intakegesprek in de apotheek bij in-gebruikname van een medicatie op rol;
- bij signalen van problemen met geneesmiddelgebruik en beheer na een ziekenhuisopname.

Inleiding

01 Basisafspraken over samenwerking en communicatie

02 Medicatieoverdracht

03 **Patiëntenvoorlichting**

04 Therapietrouw

05 Herhaling van chronische medicatie

06 Medicatierollen

07 Medicatiebeoordeling

08 Zelfzorgmiddelen

Bijlagen

03 - Patiëntenvoorlichting

Toelichting

Werkproces

Richtlijnen en andere documenten

1

2

3

Consistente informatie

Consistentie van de informatie die verschillende zorgverleners geven, is belangrijk voor het vertrouwen van de patiënt. Als een patiënt wijkverpleging krijgt heeft de wijkverpleging een belangrijke signalerende rol als informatie onduidelijk of niet goed is overgekomen. De mogelijkheden en kennis van de wijkverpleging om dit te kunnen signaleren moeten hiervoor in kaart gebracht worden of met verdere scholing ondersteund worden. Daarnaast kunnen zorgverleners gezamenlijk bijeenkomsten organiseren waarin ze patiënten en mantelzorgers voorlichting geven over thema's voor specifieke doelgroepen.

Signaleren van lage gezondheidsvaardigheid en verminderd cognitief vermogen

Lage gezondheidsvaardigheid en verminderd cognitief vermogen zijn een belangrijke oorzaak van therapieontrouw. Het is dan ook belangrijk om problemen of achteruitgang op dit gebied zo snel mogelijk te signaleren zodat de informatie kan worden aangepast aan de patiënt. Zonder afspraken over signalering en onderling overleg bestaat de kans dat problemen lang onopgemerkt blijven of mogelijk door individuele zorgverleners wel worden opgemerkt, maar niet bij andere zorgverleners bekend zijn. Het is belangrijk de privacy van de patiënt te waarborgen en toestemming te vragen voor het delen van deze informatie.

Inleiding

01 Basisafspraken over samenwerking en communicatie

02 Medicatieoverdracht

03 **Patiëntenvoorlichting**

04 Therapietrouw

05 Herhaling van chronische medicatie

06 Medicatierollen

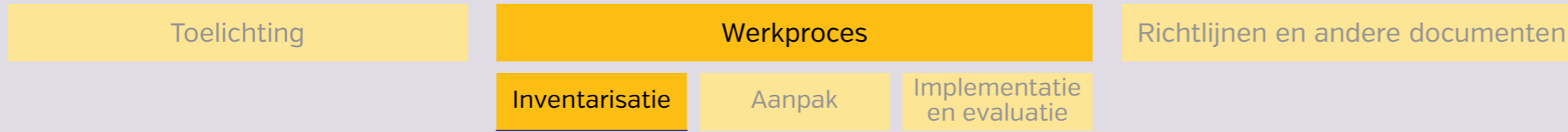
07 Medicatiebeoordeling

08 Zelfzorgmiddelen

Bijlagen

03 - Patiëntenvoorlichting

Inventarisatie

- Inventariseer welke structurele of incidentele voorlichtingsmomenten er bij de verschillende zorgverleners zijn.
- Inventariseer welke voorlichting op die momenten wordt gegeven.
- Inventariseer in samenwerking met patiënten welke voorlichting patiënten wensen maar die nog ontbreekt of onbekend is bij de patiënt.
- Inventariseer de mogelijkheden en vaardigheden van de wijkverpleging om hiaten in patiëntenvoorlichting en achteruitgang in cognitie, gezondheidsvaardigheden of ziektebesef in kaart te brengen.

Inleiding

01 Basisafspraken over samenwerking en communicatie

02 Medicatieoverdracht

03 **Patiëntenvoorlichting**

04 Therapietrouw

05 Herhaling van chronische medicatie

06 Medicatierollen

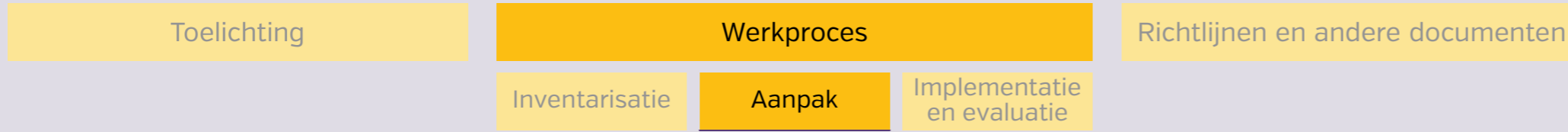
07 Medicatiebeoordeling

08 Zelfzorgmiddelen

Bijlagen

03 - Patiëntenvoorlichting

Aanpak

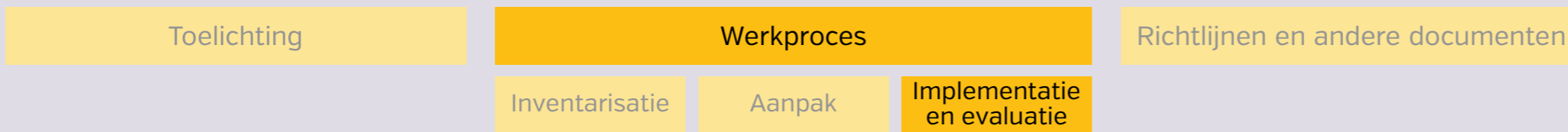
- Bespreek welke aandachtspunten het meest urgent zijn en welke op korte termijn de grootste winst op kunnen leveren.
- Maak afspraken over de voorlichting die de verschillende zorgverleners geven. Denk hierbij ook aan kwetsbare ouderen bij wie medicatie thuisbezorgd wordt.
- Maak afspraken over het gebruik van dezelfde bronnen (thuisarts.nl en apotheek.nl).
- Maak afspraken over gezamenlijke bijeenkomsten voor specifieke doelgroepen.
- Maak afspraken over de signalering van lage gezondheidsvaardigheden of verminderde cognitieve vermogens en over de mogelijkheden om dit vast te leggen in het patiëntendossier.
- Maak afspraken over eventuele scholing voor wijkverpleging in het signaleren van kennishiaten bij de patiënt en het herkennen van achteruitgang in cognitie en afname van gezondheidsvaardigheden.
- Maak afspraken of en hoe deze informatie onderling wordt gedeeld. Houdt daarbij rekening met de privacy van de patiënt.
- Maak afspraken over hoe per patiënt wordt nagegaan of de afspraken hebben geleid tot verbetering.

Inleiding
01 Basisafspraken over samenwerking en communicatie
02 Medicatieoverdracht
03 Patiëntenvoorlichting
04 Therapietrouw
05 Herhaling van chronische medicatie
06 Medicatierollen
07 Medicatiebeoordeling
08 Zelfzorgmiddelen
Bijlagen

03 - Patiëntenvoorlichting

Implementatie en evaluatie

- Leg alle afspraken over samenwerking, communicatie, implementatie en evaluatie van patiëntenvoorlichting op hoofdlijnen vast.
- Communiceer en implementeer de gemaakte afspraken.
- Evalueer de implementatie en het resultaat van de afspraken en stel deze zo nodig bij.
- Leg afspraken vast per functie/organisatie in plaats van op persoon.
- De lokale situatie is aan verandering onderhevig door bijvoorbeeld personeelswisselingen en verandering van taken. Check daarom regelmatig of de afspraken nog voldoen en of ze volgens afspraak worden nageleefd.

Open de checklist voor het vastleggen van afspraken

Inleiding

01 Basisafspraken over samenwerking en communicatie

02 Medicatieoverdracht

03 **Patiëntenvoorlichting**

04 Therapietrouw

05 Herhaling van chronische medicatie

06 Medicatierollen

07 Medicatiebeoordeling

08 Zelfzorgmiddelen

Bijlagen

03 - Patiëntenvoorlichting

Toelichting

Werkproces

Richtlijnen en andere documenten

1

2

3

Websites met informatie over specifieke geneesmiddelen en aandoeningen

www.apotheek.nl

www.apotheek.nl/instructies [instructievideo's voor gebruik van medicijnen]

www.thuisarts.nl

Algemene voorlichting over geneesmiddelen voor de patiënt

Boekje 'Wijs met medicijnen'

www.knmp.nl/over-de-knmp/producten-en-diensten/patienteninformatie/wijs-met-medicijnen

Informatiekaarten medicatieveiligheid

www.zorgvoorbeter.nl/ouderenzorg/medicatieveiligheid-informatiekaarten

Inleiding

01 Basisafspraken over samenwerking en communicatie

02 Medicatieoverdracht

03 **Patiëntenvoorlichting**

04 Therapietrouw

05 Herhaling van chronische medicatie

06 Medicatierollen

07 Medicatiebeoordeling

08 Zelfzorgmiddelen

Bijlagen

03 - Patiëntenvoorlichting

Toelichting

Werkproces

Richtlijnen en andere documenten

- 1
- 2
- 3

Informatie over geneesmiddelensubstitutie

IVM FTO-module Generieke substitutie 2016

www.medicijngebruik.nl/fto-voorbereiding/fto-module-presentatie/2085

Website KNMP Farmanco
(basis informatie over geneesmiddelentekorten, apotheker heeft toegang tot aanvullende informatie in Farmanco zoals beschikbare alternatieven)

<https://farmanco.knmp.nl>

Leidraad verantwoord wisselen

www.knmp.nl/actueel/nieuws/leidraad-verantwoord-wisselen-vastgesteld

www.knmp.nl/media/1301

- Inleiding
- 01 Basisafspraken over samenwerking en communicatie
- 02 Medicatieoverdracht
- 03 **Patiëntenvoorlichting**
- 04 Therapietrouw
- 05 Herhaling van chronische medicatie
- 06 Medicatierollen
- 07 Medicatiebeoordeling
- 08 Zelfzorgmiddelen
- Bijlagen

03 - Patiëntenvoorlichting

Toelichting

Werkproces

Richtlijnen en andere documenten

1

2

3

Algemene informatie over gezondheidsvaardigheden

Geneesmiddelgebruik en gezondheidsvaardigheden, tips en tools voor de apotheek

www.knmp.nl/dossiers/laaggeletterden-en-migranten/laaggeletterdheid-en-medicijngebruik

Gezondheidsvaardigheden

www.gezondheidsvaardigheden.nl

Toolkit laaggeletterdheid voor huisartsen

www.nhg.org/actueel/nieuws/aandacht-voor-laaggeletterden-en-gezondheidsvaardigheden

Informatiebehoeften van patiënten over geneesmiddelen – NIVEL

www.nivel.nl/nl/publicatie/informatiebehoeften-van-patienten-over-geneesmiddelen

Informatiekaarten medicatiegebruik voor cliënten

8 informatiekaarten voor de cliënt, over veilig medicatiegebruik

www.zorgvoorbeter.nl/medicatieveiligheid/informatie-ouderen

Rapport Patiëntenfederatie Nederland: Patiëntenzorg bij medicijngebruik

www.patiëntenfederatie.nl/images/stories/dossier/medicijnen/PatientenzorgBijMedicijngebruik.pdf

Inleiding

01 Basisafspraken over samenwerking en communicatie

02 Medicatieoverdracht

03 **Patiëntenvoorlichting**

04 Therapietrouw

05 Herhaling van chronische medicatie

06 Medicatierollen

07 Medicatiebeoordeling

08 Zelfzorgmiddelen

Bijlagen

04 - Therapietrouw

Toelichting

Werkproces

Richtlijnen en andere documenten

Arts en apotheker zijn vaak niet bekend met hoe de patiënt in de thuissituatie met zijn of haar medicatie omgaat. De patiënt kan overtuigingen of verwachtingen hebben, eerdere negatieve ervaringen of er kunnen knelpunten zijn die er voor zorgen dat de patiënt afwijkt van het voorgeschreven medicijngebruik zonder dit te overleggen met een zorgverlener.

Inleiding

01 Basisafspraken over samenwerking en communicatie

02 Medicatieoverdracht

03 Patiëntenvoorlichting

04 Therapietrouw

05 Herhaling van chronische medicatie

06 Medicatierollen

07 Medicatiebeoordeling

08 Zelfzorgmiddelen

Bijlagen

04 - Therapietrouw

Toelichting

Werkproces

Richtlijnen en andere documenten

1

2

3

Verwachtingen, overtuigingen en mogelijkheden van de patiënt

Therapietrouw is de mate waarin de patiënt zijn behandeling uitvoert in overeenstemming met de afspraken die hij heeft gemaakt met zijn behandelaar. Therapietrouw is onder andere afhankelijk van de mate waarin de patiënt overtuigd is van de wenselijkheid of zinvolheid van het medicatiegebruik, de gezondheidsvaardigheden van de patiënt en de mate waarin hij in staat is zelf zijn medicatie te beheren. Een goede patiëntenvoorlichting afgestemd op de individuele patiënt is daarom essentieel (zie ook het deelonderwerp [Patiëntenvoorlichting](#)). Bij het bespreken van mogelijk verminderde terapietrouw met de patiënt is het belangrijk om na te gaan wat de verwachtingen, ervaringen, wensen, behoeften en knelpunten ten aanzien van het medicatiegebruik zijn. Maak eventueel gebruik van motiverende gesprekstechnieken.

Voor terapietrouw is het belangrijk dat met een patiënt besproken wordt hoe hij tegenover medicijngebruik staat en of hij het gebruik van het medicijn kan inpassen in zijn dagelijks leven. Misschien ervaart de patiënt ook praktische problemen met het gebruiken van de medicatie, waarvoor een oplossing mogelijk is. Ook is niet elke patiënt in staat zijn eigen medicatie te beheren en te gebruiken. Dit hangt onder andere af van zijn cognitieve vermogens, zijn gezondheidsvaardigheden, de ziektelast, de hoeveelheid chronische medicatie en de sociaal-culturele achtergrond van de patiënt.

Inleiding

01 Basisafspraken over samenwerking en communicatie

02 Medicatieoverdracht

03 Patiëntenvoorlichting

04 **Therapietrouw**

05 Herhaling van chronische medicatie

06 Medicatierollen

07 Medicatiebeoordeling

08 Zelfzorgmiddelen

Bijlagen

04 - Therapietrouw

Toelichting

Werkproces

Richtlijnen en andere documenten

1

2

3

Signaleren verminderde therapietrouw

Een verminderde therapietrouw is niet altijd even makkelijk te signaleren omdat het tijdig aanvragen en ophalen van herhaalmedicatie geen garantie is voor een juist gebruik thuis.

- De huisarts en apotheker kunnen opletten of medicatie tijdig herhaald wordt bij de huisarts of dat de patiënt op tijd zijn of haar herhaalmedicatie komt ophalen in de apotheek.
- Binnen de thuissituatie:
 - De wijkverpleging kan al in een vroegtijdig stadium problemen met therapietrouw signaleren en deze melden bij de huisarts en apotheker.
 - Ook kan de verpleegkundige de mate van mogelijkheden tot eigen medicijnbeheer scoren met een BEM ('beoordelen eigen beheer medicatie') scoringslijst. Hierbij inventariseert de wijkverpleegkundige wat de patiënt nog zelf kan qua geneesmiddelgebruik, welke hulpmiddelen de patiënt nodig heeft en welke medicatie gerelateerde taken door de wijkverpleging moet worden overgenomen.
 - De wijkverpleging, maar ook een eventuele mantelzorger kan een signalerende rol vervullen door te kijken naar voorraden thuis, oude data op afleveretiketten en naar medicatie die niet meer gebruikt wordt of die over vervaldatum heen is en door te verifiëren of de patiënt weet waar hij de medicatie voor gebruikt.

Inleiding

01 Basisafspraken over samenwerking en communicatie

02 Medicatieoverdracht

03 Patiëntenvoorlichting

04 **Therapietrouw**

05 Herhaling van chronische medicatie

06 Medicatierollen

07 Medicatiebeoordeling

08 Zelfzorgmiddelen

Bijlagen

04 - Therapietrouw

Toelichting

Werkproces

Richtlijnen en andere documenten

1

2

3

Mogelijkheden om therapietrouw te verbeteren

Er zijn verschillende structurele maatregelen mogelijk om de therapietrouw te verbeteren, waaronder het gebruik van een medicatierol (eventueel in combinatie met een medicijndispenser), een weekdoseerdoos, een herinneringsapp of een vereenvoudigd medicatieschema. De aanpak van problemen kan echter per aandoening en per patiënt verschillen. Zie voor verbetering van therapietrouw door aanpassing van de logistiek van herhaling van chronische medicatie (herhaalservice) en medicatierollen de deelonderwerpen [Herhaling van chronische medicatie](#) en [Medicatierollen](#).

Evaluatie en bijstelling behandelplan

Wanneer door interventie, zoals de ingebruikname van een medicatierol of de overname van het toedienen van medicatie door wijkverpleging er een substantiële verbetering van de therapietrouw te verwachten is, kan het nodig zijn het farmacotherapeutisch behandelplan bij te stellen. Doseringen kunnen bijvoorbeeld opnieuw ingesteld/bijgesteld worden om bijwerkingen te voorkomen. Een extra laboratoriumonderzoek of meting van klinische parameters zoals bloeddruk kan worden afgesproken. Het is daarnaast belangrijk om op regelmatige basis te evalueren of genomen maatregelen effectief zijn om te voorkomen dat opnieuw problemen ontstaan.

Inleiding

01 Basisafspraken over samenwerking en communicatie

02 Medicatieoverdracht

03 Patiëntenvoorlichting

04 Therapietrouw

05 Herhaling van chronische medicatie

06 Medicatierollen

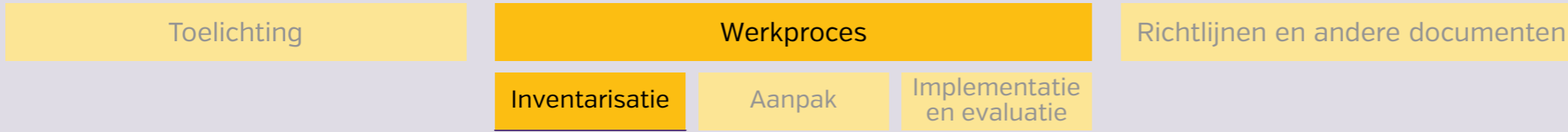
07 Medicatiebeoordeling

08 Zelfzorgmiddelen

Bijlagen

04 - Therapietrouw

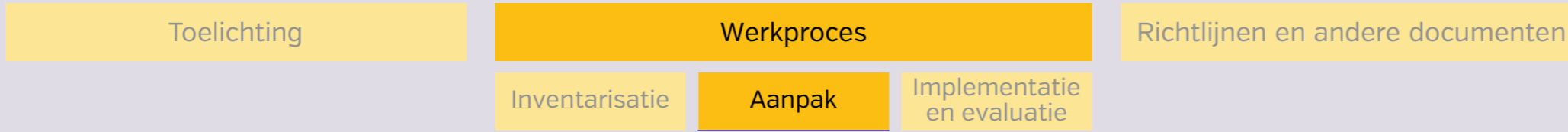

Inventarisatie

- Inventariseer wie verminderde therapietrouw signaleert en/of zou kunnen signaleren en de rol die de wijkverpleging hierin kan spelen.
- Bespreek of signalering gestructureerd (met bijvoorbeeld een search in het zorginformatiesysteem) of ad hoc gebeurt.

- Inleiding
- 01 Basisafspraken over samenwerking en communicatie
- 02 Medicatieoverdracht
- 03 Patiëntenvoorlichting
- 04 Therapietrouw**
- 05 Herhaling van chronische medicatie
- 06 Medicatierollen
- 07 Medicatiebeoordeling
- 08 Zelfzorgmiddelen
- Bijlagen

04 - Therapietrouw

Aanpak

- Bespreek welke aandachtspunten het meest urgent zijn en welke op korte termijn de grootste winst op kunnen leveren.
- Bespreek wie mogelijke problemen met de patiënt bespreekt en welke mogelijkheden er zijn om therapietrouw te verbeteren.
- Bespreek hoe hierover onderling kan worden gecommuniceerd.
- Maak afspraken over de rol en verantwoordelijkheid van de verschillende zorgverleners.
- Bespreek de rol van een eventuele mantelzorger.

Inleiding

01 Basisafspraken over samenwerking en communicatie

02 Medicatieoverdracht

03 Patiëntenvoorlichting

04 Therapietrouw

05 Herhaling van chronische medicatie

06 Medicatierollen

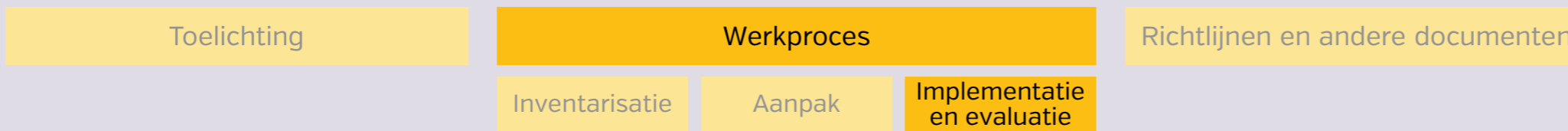
07 Medicatiebeoordeling

08 Zelfzorgmiddelen

Bijlagen

04 - Therapietrouw

Vastlegging en evaluatie

- Leg alle afspraken over samenwerking, communicatie, implementatie en evaluatie van therapietrouw op hoofdlijnen vast.
- Communiceer en implementeer de gemaakte afspraken.
- Evalueer de implementatie en het resultaat van de afspraken en stel deze zo nodig bij.
- Leg afspraken vast per functie/organisatie in plaats van op persoon.
- De lokale situatie is aan verandering onderhevig door bijvoorbeeld personeelwisselingen en verandering van taken. Check daarom regelmatig of de afspraken nog voldoen en of ze volgens afspraak worden nageleefd.

Open de checklist voor het vastleggen van afspraken

Inleiding

01 Basisafspraken over samenwerking en communicatie

02 Medicatieoverdracht

03 Patiëntenvoorlichting

04 **Therapietrouw**

05 Herhaling van chronische medicatie

06 Medicatierollen

07 Medicatiebeoordeling

08 Zelfzorgmiddelen

Bijlagen

04 - Therapietrouw

Toelichting

Werkproces

Richtlijnen en andere documenten

1

2

Medicatierol

www.knmp.nl/richtlijnen/geindividualiseerde-distributievorm-gdv

Samen beslissen

www.knmp.nl/dossiers/consultvoering/samen-beslissen

IVM-materialen therapietrouw

www.medicijngebruik.nl/fto-voorbereiding/fto-module-presentatie/262/therapietrouw

BEM-materialen 2017 (beoordeling eigen beheer medicatie eigen medicatie)

www.medicijngebruik.nl/resultaat?searchTerm=BEM

Toolbox indicatiestelling V&VN waar BEM is opgenomen

www.venvn.nl/themas/wijkverpleging/toolbox-wijkverpleegkundigen/dagelijks-functioneren#undefined

LESA

Organisatie van zorg bij **chronische medicatie**

Inleiding

01 Basisafspraken over samenwerking en communicatie

02 Medicatieoverdracht

03 Patiëntenvoorlichting

04 Therapietrouw

05 Herhaling van chronische medicatie

06 Medicatierollen

07 Medicatiebeoordeling

08 Zelfzorgmiddelen

Bijlagen

04 - Therapietrouw

Toelichting

Werkproces

Richtlijnen en andere documenten

1

2

Werkmaterialen BEM beschikbaar

www.medicijngebruik.nl/zorginstellingen/werkmateriaal-overig/2118

Risicoscan - App risicosignalering

www.zorgvoorbeter.nl/ouderenzorg/risicosignalering-app-risicoscan

Therapietrouw consortium onderzoek in proeftuinen

www.zonmw.nl/nl/onderzoek-resultaten/doelmatigheidsonderzoek/programmas/project-detail/goed-gebruik-geneesmiddelen/make-it-medication-adherence-knowledge-expertise-and-implementation-taskforce/

LESA

Organisatie van zorg bij **chronische medicatie**

Inleiding

01 Basisafspraken over samenwerking en communicatie

02 Medicatieoverdracht

03 Patiëntenvoorlichting

04 **Therapietrouw**

05 Herhaling van chronische medicatie

06 Medicatierollen

07 Medicatiebeoordeling

08 Zelfzorgmiddelen

Bijlagen

05 - Herhaling van chronische medicatie

Toelichting

Werkproces

Richtlijnen en andere documenten

Chronische medicatie wordt veelal elke 3 maanden herhaald. Gegevens in het medicatieoverzicht en de toedienlijst kunnen onjuist zijn als wijzigingen niet of niet goed worden doorgegeven. Goede afspraken over hoe wijzigingen te communiceren in de keten zijn essentieel voor een juist medicatieoverzicht en voor correcte medicatiebewaking bij herhaling van van chronisch gebruikte medicatie van de patiënt.

Inleiding

01 Basisafspraken over samenwerking en communicatie

02 Medicatieoverdracht

03 Patiëntenvoorlichting

04 Therapietrouw

05 Herhaling van chronische medicatie

06 Medicatierollen

07 Medicatiebeoordeling

08 Zelfzorgmiddelen

Bijlagen

05 - Herhaling van chronische medicatie

Toelichting

Werkproces

Richtlijnen en andere documenten

1

2

3

Synchronisatie van chronische medicatie

Synchronisatie van chronische medicatie wordt veelal uitgevoerd bij de start van opname in een herhaalmodule/herhaalservice. Na verloop van tijd verandert de patiënt soms op eigen initiatief zijn of haar medicijngebruik [gaat meer of minder gebruiken]. Dit veroorzaakt een onnodig grote voorraad geneesmiddelen thuis of de patiënt komt voortijdig geneesmiddelen tekort. Dit is een signaal om het gesprek aan te gaan met een patiënt waarom dit het geval is. Ook klopt het medicatieoverzicht hierdoor niet meer met het daadwerkelijk gebruik van de patiënt. Gegevens in medicatieoverzicht en toedienlijst kunnen tevens onjuist zijn als wijzigingen in het gebruik die de huisarts aanbrengt niet of niet goed worden doorgegeven.

Als de patiënt hier zelf niet toe in staat is, regelt de wijkverpleging de herhaling van chronische medicatie met de apotheek. Dit wordt vastgelegd in een BEM-score bij de wijkverpleging en de apotheek. Bij patiënten bij wie dit het geval is, kan de wijkverpleging signaleren als een wijziging van medicatie niet goed is verwerkt in de toedienlijst. Randvoorwaarde om deze rol goed te kunnen vervullen is een betrouwbare bron die de wijziging doorgeeft, bijv. na ontslag ziekenhuis de apotheek of een schriftelijke aantekening van de huisarts bij tussentijdse wijziging. Het is belangrijk dat dit laatste ook wordt doorgegeven aan de apotheek zodat het medicatieoverzicht en de toedienlijst kunnen worden aangepast. Bij de inventarisatie is het wenselijk de patiënt/mantelzorger te betrekken om meer inzicht te krijgen in de problemen die zij in de praktijk ervaren, zodat ook daarvoor een oplossing kan worden gezocht. Terugkoppeling naar de patiënt dient ook in dat geval te allen tijde te worden gegeven.

Inleiding

01 Basisafspraken over samenwerking en communicatie

02 Medicatieoverdracht

03 Patiëntenvoorlichting

04 Therapietrouw

05 Herhaling van chronische medicatie

06 Medicatierollen

07 Medicatiebeoordeling

08 Zelfzorgmiddelen

Bijlagen

05 - Herhaling van chronische medicatie

Toelichting

Werkproces

Richtlijnen en andere documenten

1

2

3

Autorisatie

Autorisatie en evaluatie van herhaling van chronische medicatie kan bijvoorbeeld in een periodiek overleg tussen de huisarts en apotheker waarin de chronische medicatie van specifieke patiënten wordt besproken. Hierbij kan prioritering plaatsvinden door onderscheid te maken tussen patiënten met meer of minder complexe medicatie. Bij patiënten die een medicatiebeoordeling krijgen, wordt evaluatie van herhaling van chronische medicatie al meegenomen in dit proces.

Beoordeling herhaling van chronische medicatie

In bepaalde situaties moet herhaling van de medicatie opnieuw worden beoordeeld, bijvoorbeeld wanneer sinds de voorgaande herhaling een wijziging heeft plaatsgevonden zoals wijziging van de co-morbiditeit, of als een patiënt bijwerkingen ervaart. Vastleggen van de reden voor het wijzigen of stoppen van geneesmiddelen is belangrijk omdat anders de kans bestaat dat de wijziging later op onterechte gronden weer wordt teruggedraaid (zie ook deelonderwerp [Basisafspraken over samenwerking en communicatie](#)).

Ook kan een termijn voor herhaling worden afgesproken, bijvoorbeeld een jaar. Na deze termijn wordt een patiënt voor een controlebezoek verwezen naar de huisarts.

Inleiding

01 Basisafspraken over samenwerking en communicatie

02 Medicatieoverdracht

03 Patiëntenvoorlichting

04 Therapietrouw

05 Herhaling van chronische medicatie

06 Medicatierollen

07 Medicatiebeoordeling

08 Zelfzorgmiddelen

Bijlagen

05 - Herhaling van chronische medicatie

Toelichting

1

2

3

Werkproces

Richtlijnen en andere documenten

Einddatum

Patiënten kunnen soms onnodig lang medicatie blijven herhalen, zonder dat dit bewust door de voorschrijver is geautoriseerd of zonder controlebezoek aan de huisarts. Dit kan bijvoorbeeld van toepassing zijn bij gebruik van combinaties van trombocytenuitstroomremmers of van bisfosfonaten. Om onnodig lang herhalen van een geneesmiddel te voorkomen is het vaststellen van een einddatum belangrijk. Dit kan bijvoorbeeld door het aangeven van een te verwachten einddatum op het recept.

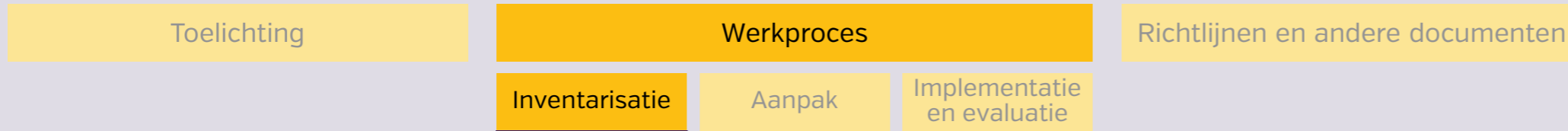
Het kan ook wenselijk zijn dat vooraf aan herhaling van chronische medicatie een extra meting of controle bij de voorschrijver wenselijk is. Dan kan vooraf met een patiënt een herhaalduur worden afgesproken die wordt genoteerd op het recept. Maak afspraken over een evaluatie voorafgaand aan de einddatum voor herhalen zodat herhaling van de medicatie zo nodig kan worden gecontinueerd.

- Inleiding
- 01 Basisafspraken over samenwerking en communicatie
- 02 Medicatieoverdracht
- 03 Patiëntenvoorlichting
- 04 Therapietrouw
- 05 Herhaling van chronische medicatie**
- 06 Medicatierollen
- 07 Medicatiebeoordeling
- 08 Zelfzorgmiddelen
- Bijlagen

05 - Herhaling van chronische medicatie

Inventarisatie

- Inventariseer hoe het proces bij herhalen van chronische medicatie (inclusief medicatiebewaking) verloopt en of en waar problemen in onderlinge samenwerking bestaan of kunnen ontstaan.

Inleiding

01 Basisafspraken over samenwerking en communicatie

02 Medicatieoverdracht

03 Patiëntenvoorlichting

04 Therapietrouw

05 Herhaling van chronische medicatie

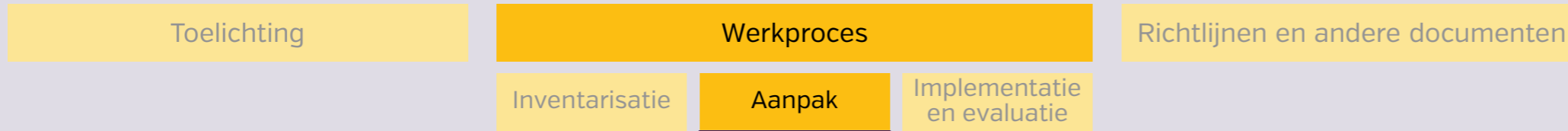
06 Medicatierollen

07 Medicatiebeoordeling

08 Zelfzorgmiddelen

Bijlagen

05 - Herhaling van chronische medicatie

Aanpak

- Bespreek welke aandachtspunten het meest urgent zijn en welke op korte termijn de grootste winst op kunnen leveren.
- Maak afspraken over verbeteringen van het proces waar dit mogelijk is.
- Maak afspraken over verwijzing van een patiënt voor controle naar de huisarts.
- Maak afspraken over het doorgeven van de reden van een wijziging in het gebruik of de reden voor het stoppen van medicatie (zie ook deelonderwerp [Medicatieoverdracht](#)).
- Maak afspraken over het vermelden van een einddatum bij herhaling van chronische medicatie.
- Maak afspraken over wanneer en in welke situatie de evaluatie van herhaling van chronische medicatie nodig is.
- Maak afspraken over tijdige evaluatie of het gebruik al dan niet kan worden gecontinueerd.

Inleiding

01 Basisafspraken over samenwerking en communicatie

02 Medicatieoverdracht

03 Patiëntenvoorlichting

04 Therapietrouw

05 Herhaling van chronische medicatie

06 Medicatierollen

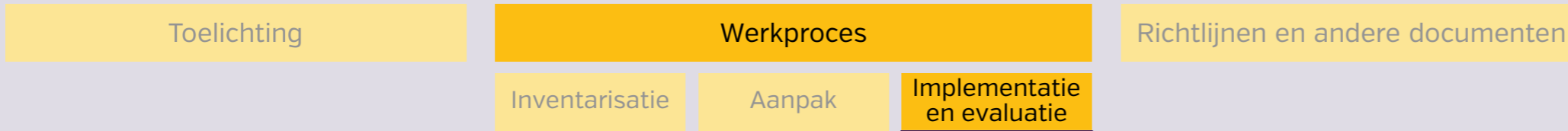
07 Medicatiebeoordeling

08 Zelfzorgmiddelen

Bijlagen

05 - Herhaling van chronische medicatie

Implementatie en evaluatie

- Leg alle afspraken over samenwerking, communicatie, implementatie en evaluatie van herhaling van chronische medicatie op hoofdlijnen vast.
- Communiceer en implementeer de gemaakte afspraken.
- Evalueer de implementatie en het resultaat van de afspraken en stel deze zo nodig bij.
- Leg afspraken vast per functie/organisatie in plaats van op persoon.
- De lokale situatie is aan verandering onderhevig door bijvoorbeeld personeelswisselingen en verandering van taken. Check daarom regelmatig of de afspraken nog voldoen en of ze volgens afspraak worden nageleefd.

Open de checklist voor het vastleggen van afspraken

Inleiding

01 Basisafspraken over samenwerking en communicatie

02 Medicatieoverdracht

03 Patiëntenvoorlichting

04 Therapietrouw

05 Herhaling van chronische medicatie

06 Medicatierollen

07 Medicatiebeoordeling

08 Zelfzorgmiddelen

Bijlagen

05 - Herhaling van chronische medicatie

Toelichting

Werkproces

Richtlijnen en andere documenten

1

2

Medicatieveiligheid in de thuiszorg

<https://apotheekinnovatie.files.wordpress.com/2008/11/scriptie-medicatieveiligheid-in-de-thuiszorg-v101.pdf>

Informatie over medicatiebewaking en uitwisseling gegevens

IVM FTO-materiaal Medicatiebewaking en interacties

www.medicijngebruik.nl/fto-voorbereiding/fto-module-presentatie/213

IVM FTO-materiaal Uitwisselen Reden van voorschrijven en nierfunctie

www.medicijngebruik.nl/fto-voorbereiding/fto-module-presentatie/1782

www.knmp.nl/richtlijnen/medicatiebewaking

Multidisciplinaire afspraken

Registratie en overdracht van geneesmiddelovergevoeligheden

www.nictiz.nl/guidelines/multidisciplinaire-afspraken-registratie-en-overdracht-van-geneesmiddelovergevoeligheden/

Inleiding

01 Basisafspraken over samenwerking en communicatie

02 Medicatieoverdracht

03 Patiëntenvoorlichting

04 Therapietrouw

05 Herhaling van chronische medicatie

06 Medicatierollen

07 Medicatiebeoordeling

08 Zelfzorgmiddelen

Bijlagen

05 - Herhaling van chronische medicatie

Toelichting

Werkproces

Richtlijnen en andere documenten

1

2

MDR polyfarmacie bij ouderen

<https://richtlijnen.nhg.org/multidisciplinaire-richtlijnen/polyfarmacie-bij-ouderen>

IVM materialen herhaalreceptuur

www.medicijngebruik.nl/fto-voorbereiding/fto-werkmaterialen/fto-module-presentatie/220/herhaalreceptuur

Inleiding

01 Basisafspraken over samenwerking en communicatie

02 Medicatieoverdracht

03 Patiëntenvoorlichting

04 Therapietrouw

05 Herhaling van chronische medicatie

06 Medicatierollen

07 Medicatiebeoordeling

08 Zelfzorgmiddelen

Bijlagen

06 - Medicatierollen

Toelichting

Werkproces

Richtlijnen en andere documenten

Chronische medicatie die verstrekt wordt in een medicatierol [= GDV= geïndividualiseerde distributievorm] is meestal voor een of twee weken vooruit verpakt. Tussentijdse wijzigingen, wijzigingen in de therapie afkomstig van andere voorschrijvers, tijdelijke medicatie en medicatie die niet in de medicatierol kan of mag, verstoren dit proces. Hierdoor ontstaan potentiële risico's in de medicatieveiligheid en deze situaties vragen daarom extra aandacht. Samenwerkingsafspraken moeten worden gemaakt over de standaard werkwijze rondom medicatierollen en de werkwijze bij afwijkende situaties.

Niet alleen de huisarts maar ook de wijkverpleging kan zelfstandig een indicatie voor een medicatierol stellen. De wijkverpleegkundige zal tevens een signaal afgeven naar de apotheker als onregelmatigheden worden gesignaleerd in de zorg rondom de medicatierol.

Inleiding

01 Basisafspraken over samenwerking en communicatie

02 Medicatieoverdracht

03 Patiëntenvoorlichting

04 Therapietrouw

05 Herhaling van chronische medicatie

06 Medicatierollen

07 Medicatiebeoordeling

08 Zelfzorgmiddelen

Bijlagen

06 - Medicatierollen

Toelichting

Werkproces

Richtlijnen en andere documenten

1

2

3

Werkwijze bij tussentijdse wijzigingen

Om tussentijdse wijzigingen in de medicatierol verantwoord maar ook efficiënt uit te voeren kunnen afspraken gemaakt worden over het moment van wijzigen. De voorschrijver kan beoordelen of de wijziging acuut moet worden uitgevoerd of kan wachten tot een volgende levering van de medicatierol. Er kan ook een vaste dag worden afgesproken waarop wijzigingen bij de apotheek bekend moeten zijn om deze mee te kunnen nemen in de levering van de volgende medicatierol. Wijkverpleging en apotheker kunnen met de huisarts afspreken dat deze in principe de medicatiewijziging per eerstvolgende medicatierol in laat gaan, tenzij anders op het recept aangegeven.

Als bij een patiënt met wijkverpleging, die de medicatie beheert, een medicatierol wordt gebruikt en tussentijds een dosering moet worden aangepast of een middel moet worden gestopt, is de apotheker verantwoordelijk voor aanpassingen van de toedienlijst en de medicatierol. In de praktijk kan het in uitzonderlijke situaties voorkomen dat de wijkverpleging de wijziging uitvoert. Een oplossing kan dan bijvoorbeeld zijn om een controle van het gewijzigde medicijnzakje met behulp van een foto uit te voeren in de apotheek.

Inleiding

01 Basisafspraken over samenwerking en communicatie

02 Medicatieoverdracht

03 Patiëntenvoorlichting

04 Therapietrouw

05 Herhaling van chronische medicatie

06 Medicatierollen

07 Medicatiebeoordeling

08 Zelfzorgmiddelen

Bijlagen

06 - Medicatierollen

Toelichting

- 1
- 2
- 3

Werkproces

Richtlijnen en andere documenten

Medicatie die niet in medicatierol past

Bepaalde medicatie, zoals vloeibare of halfvaste toedieningsvormen, geneesmiddelen met specifieke bewaarcondities, dermatica, inhalatoren of geneesmiddelen met een dosis die per dag/week kan wisselen, past niet in een medicatierol. Er bestaat dan een risico dat een patiënt vergeet deze medicatie te gebruiken.

Er kunnen afspraken worden gemaakt over alternatieve mogelijkheden om een patiënt er aan te herinneren ook de geneesmiddelen die niet in de medicatierol zitten, te gebruiken. Als de medicatie alleen in de oorspronkelijke verpakking mag worden bewaard, kan het omzetten naar vergelijkbare medicatie die wel in de medicatierol mag een oplossing zijn.

Heeft de patiënt de medicatie niet meer in eigen beheer, dan let de wijkverpleging met de toedienlijst op alle medicatie, zowel verpakt in de rol, als los ernaast te gebruiken.

- Inleiding
- 01 Basisafspraken over samenwerking en communicatie
- 02 Medicatieoverdracht
- 03 Patiëntenvoorlichting
- 04 Therapietrouw
- 05 Herhaling van chronische medicatie
- 06 Medicatierollen
- 07 Medicatiebeoordeling
- 08 Zelfzorgmiddelen
- Bijlagen

06 - Medicatierollen

Toelichting

- 1
- 2
- 3

Werkproces

Richtlijnen en andere documenten

Tijdelijke medicatie

Tijdelijke medicatie kan bijvoorbeeld een kuur zijn voor een kortdurende infectie. Spreek af hoe op de toedienlijst en op het recept wordt vermeld dat het gebruik van een geneesmiddel tijdelijk is (d.w.z. met een stopdatum) en of deze wel of niet in de rol is verpakt.

Zo nodig medicatie

Medicatie voor zo nodig gebruik wordt ook niet verpakt in de medicatierol. Het kan hierdoor vergeten worden, dan wel extra handelingen en risico's opleveren binnen het medicijnproces. Spreek af binnen welke termijn een zo nodig recept wordt geëvalueerd om voort te zetten, te stoppen of om te zetten in vast gebruik. Maak hiervoor waar mogelijk gebruik van de input van de wijkverpleging.

Inleiding

01 Basisafspraken over samenwerking en communicatie

02 Medicatieoverdracht

03 Patiëntenvoorlichting

04 Therapietrouw

05 Herhaling van chronische medicatie

06 Medicatierollen

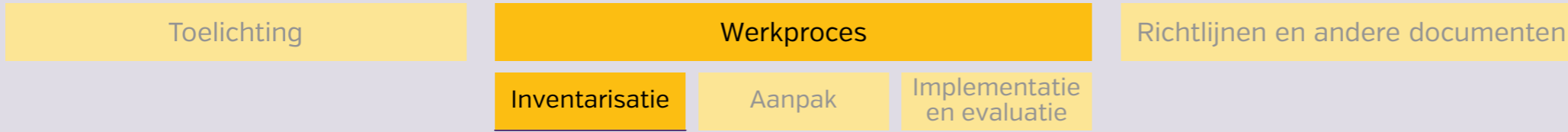
07 Medicatiebeoordeling

08 Zelfzorgmiddelen

Bijlagen

06 - Medicatierollen

Inventarisatie

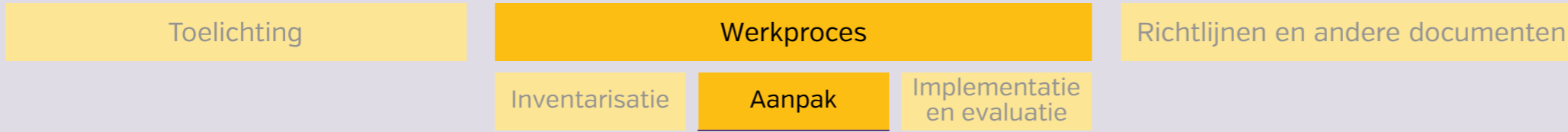
- Inventariseer hoe het logistieke proces rond medicatierollen verloopt en waar verbetering mogelijk is.

- Inleiding
- 01 Basisafspraken over samenwerking en communicatie
- 02 Medicatieoverdracht
- 03 Patiëntenvoorlichting
- 04 Therapietrouw
- 05 Herhaling van chronische medicatie
- 06 Medicatierollen**
- 07 Medicatiebeoordeling
- 08 Zelfzorgmiddelen
- Bijlagen

06 - Medicatierollen

Aanpak (1)

- Bespreek welke aandachtspunten het meest urgent zijn en welke op korte termijn de grootste winst op kunnen leveren.
- Maak afspraken over de eventueel door te voeren verbeteringen van het proces.
- Maak afspraken over de start van de medicatierol. Spreek af welke gegevens bij de start van een medicatierol uitgewisseld moeten worden.
- Spreek af hoe de huisarts/apotheek geïnformeerd wordt als de wijkverpleegkundige indiceert.
- Maak afspraken over optimaal gebruik van de medicatierol voor zowel patiënt als wijkverpleging, zoals omzetting naar middelen die in de medicatierol verpakt kunnen worden en het waar mogelijk inzetten op éénmaal daagse doseringen.
- Maak afspraken over hoe om te gaan met medicatie die niet in een medicatierol past of met medicatie die tijdelijk wordt gebruikt.
- Maak afspraken over de evaluatie van ‘zo nodig’ voorschriften.

Inleiding

01 Basisafspraken over samenwerking en communicatie

02 Medicatieoverdracht

03 Patiëntenvoorlichting

04 Therapietrouw

05 Herhaling van chronische medicatie

06 Medicatierollen

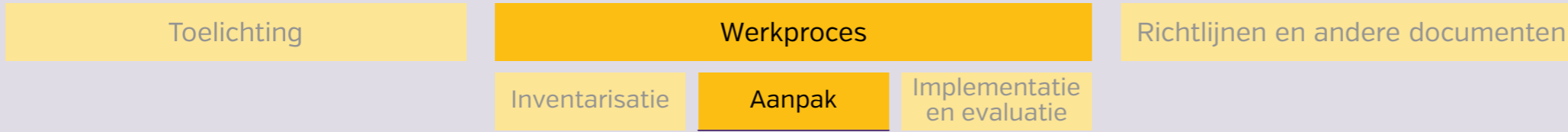
07 Medicatiebeoordeling

08 Zelfzorgmiddelen

Bijlagen

06 - Medicatierollen

Aanpak [2]

- Maak afspraken over op welke wijze en op welk moment een wijziging in de medicatie wordt doorgegeven en hoe tussentijdse wijzigingen in een medicatierol worden aangebracht.
- Maak afspraken over in welke uitzonderingssituaties de wijkverpleging een medicatierol mag aanpassen en hoe apothekcontrole plaats kan vinden in dit geval (bijv. foto, gebruik van aparte module), hou hierbij rekening met beveiligde gegevensuitwisseling.
- Maak afspraken over de autorisatie/evaluatie van herhaling van voorschriften van in de medicatierol verpakte geneesmiddelen.
- Maak afspraken over evaluatie van de zorg rondom de verstrekking en het gebruik van medicatierollen inclusief fouten en klachtenregistraties.

Inleiding

01 Basisafspraken over samenwerking en communicatie

02 Medicatieoverdracht

03 Patiëntenvoorlichting

04 Therapietrouw

05 Herhaling van chronische medicatie

06 Medicatierollen

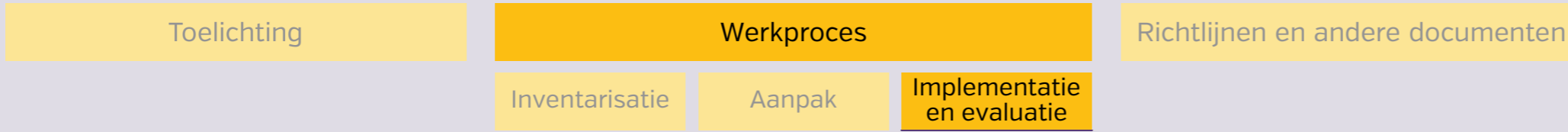
07 Medicatiebeoordeling

08 Zelfzorgmiddelen

Bijlagen

06 - Medicatierollen

Implementatie en evaluatie

- Leg alle afspraken over samenwerking, communicatie, implementatie en evaluatie van herhaling van chronische medicatie op hoofdlijnen vast.
- Communiceer en implementeer de gemaakte afspraken.
- Evalueer de implementatie en het resultaat van de afspraken en stel deze zo nodig bij.
- Leg afspraken vast per functie/organisatie in plaats van op persoon.
- De lokale situatie is aan verandering onderhevig door bijvoorbeeld personeelswisselingen en verandering van taken. Check daarom regelmatig of de afspraken nog voldoen en of ze volgens afspraak worden nageleefd.

Open de checklist voor het vastleggen van afspraken

Inleiding

01 Basisafspraken over samenwerking en communicatie

02 Medicatieoverdracht

03 Patiëntenvoorlichting

04 Therapietrouw

05 Herhaling van chronische medicatie

06 Medicatierollen

07 Medicatiebeoordeling

08 Zelfzorgmiddelen

Bijlagen

06 - Medicatierollen

Toelichting

Werkproces

Richtlijnen en andere documenten

1

BEM-materialen 2017 (beheer eigen medicatie)

www.medicijngebruik.nl/resultaat?searchTerm=BEM

Richtlijn medicatierol

www.knmp.nl/richtlijnen/geindividualiseerde-distributievorm-gdv

Veilige principes in de medicatieketen 2016, geactualiseerd eind 2022

www.zorgvoorbeter.nl/medicatieveiligheid/richtlijnen-veilige-principes

Medicatie op rol is effectief, maar niet voor iedereen

www.pw.nl/achtergrond/2019/medicatie-op-rol-is-effectief-maar-niet-voor-iedereen

Goede afspraken zijn basis voor veilig wijzigen in medicatierol

www.pw.nl/achtergrond/2017/goede-afspraken-zijn-basis-voor-veilig-wijzigen-in-medicatierol

IVM materialen medicatierollen

www.medicijngebruik.nl/fto-voorbereiding/fto-module-presentatie/282

Inleiding

01 Basisafspraken over samenwerking en communicatie

02 Medicatieoverdracht

03 Patiëntenvoorlichting

04 Therapietrouw

05 Herhaling van chronische medicatie

06 Medicatierollen

07 Medicatiebeoordeling

08 Zelfzorgmiddelen

Bijlagen

07 - Medicatiebeoordeling

Toelichting

Werkproces

Richtlijnen en andere documenten

In een medicatiebeoordeling volgens de 'MDR Polyfarmacie bij ouderen, Module medicatiebeoordeling' (herzien in 2019) wordt door de huisarts en de apotheker in overleg met de patiënt en zo nodig mantelzorgers het medicijngebruik besproken. Bij de medicatiebeoordeling is inbreng van de patiënt over hoe hij omgaat met zijn medicatie en of hij tevreden is met het resultaat essentieel. In de module Medicatiebeoordeling is een signalerende rol voor de wijkverpleging opgenomen. In deze LESA worden alleen afspraken over patiënten met wijkverpleging besproken als aanvulling op de [Module medicatiebeoordeling](#).

Inleiding

01 Basisafspraken over samenwerking en communicatie

02 Medicatieoverdracht

03 Patiëntenvoorlichting

04 Therapietrouw

05 Herhaling van chronische medicatie

06 Medicatierollen

07 Medicatiebeoordeling

08 Zelfzorgmiddelen

Bijlagen

07 - Medicatiebeoordeling

Toelichting

Werkproces

Richtlijnen en andere documenten

1

2

Doelgroep

Een medicatiebeoordeling is gewenst bij patiënten met een sterk verhoogd risico op farmacotherapie gerelateerde problemen zoals *bijvoorbeeld* patiënten van 75 jaar of ouder die tien of meer geneesmiddelen gebruiken en/of die tekenen van kwetsbaarheid vertonen. De huisarts en/of apotheker bepalen de hoogte van het risico.

Een medicatiebeoordeling is niet voor alle ouderen met polyfarmacie noodzakelijk.

Bij polyfarmacie en multimorbiditeit moeten persoonsgerichte afwegingen gemaakt worden. De kaderhuisarts of specialist ouderengeneeskunde brengt hierbij op verzoek specifieke expertise in.

Signalering van mogelijke problemen door en terugkoppeling naar wijkverpleging

Voor de medicatiebeoordeling van patiënten met wijkverpleging, is het signaleren van mogelijke problemen een gedeelde verantwoordelijkheid van de huisarts, de apotheker en de wijkverpleging. Om te voorkomen dat signalen tussen wal en schip vallen, is het belangrijk dat wordt afgesproken hoe en bij wie de wijkverpleging gesignaleerde problemen meldt. Ook kan worden afgesproken wie de uitkomst van de beoordeling terugkoppelt naar de wijkverpleging zodat zij ook kunnen monitoren of het gewenste effect bereikt wordt.

Inleiding

01 Basisafspraken over samenwerking en communicatie

02 Medicatieoverdracht

03 Patiëntenvoorlichting

04 Therapietrouw

05 Herhaling van chronische medicatie

06 Medicatierollen

07 Medicatiebeoordeling

08 Zelfzorgmiddelen

Bijlagen

07 - Medicatiebeoordeling

Toelichting

Werkproces

Richtlijnen en andere documenten

1

2

Evaluatie aanpassingen medicatie n.a.v. medicatiebeoordeling

Om te voorkomen dat medicatiebeoordelingen eenmalige acties worden waarvan het effect onduidelijk is, zijn afspraken nodig over hoe en wanneer deze worden geëvalueerd en wie daarbij wordt betrokken (huisarts, apotheker, wijkverpleging, praktijkverpleegkundige, patiënt en eventuele andere betrokken zorgverleners zoals de specialist ouderengeneeskunde of fysiotherapeut).

Tools

LHV / NHG en KNMP hebben een [checklist](#) opgesteld voor samenwerkingsafspraken bij medicatiebeoordeling. Bij de multidisciplinaire richtlijn is een stappenplan opgenomen voor het uitvoeren van een medicatiebeoordeling: de STRIP-methode.

Inleiding

01 Basisafspraken over samenwerking en communicatie

02 Medicatieoverdracht

03 Patiëntenvoorlichting

04 Therapietrouw

05 Herhaling van chronische medicatie

06 Medicatierollen

07 Medicatiebeoordeling

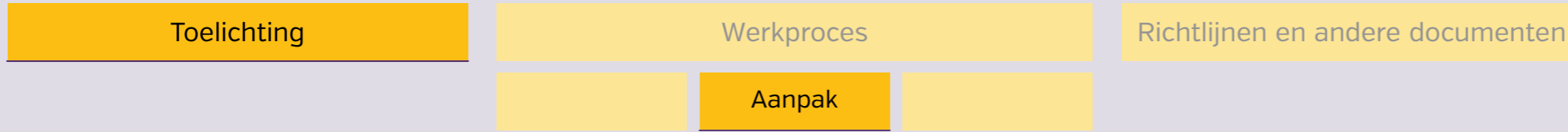

08 Zelfzorgmiddelen

Bijlagen

07 - Medicatiebeoordeling

Aanpak (aanvullend op de Module Medicatiebeoordeling)

- Bespreek hoe signalen van de wijkverpleging betrokken worden bij de medicatiebeoordeling.
- Maak afspraken over wijze van patiëntselectie bij patiënten met wijkverpleging.
- Spreek af hoe en op welk moment de wijzigingen voortkomend uit de medicatiebeoordeling worden gecommuniceerd met de wijkverpleging en de patiënt/mantelzorger.
- Leg de afspraken op hoofdlijnen vast

Open de checklist voor het vastleggen van afspraken

Inleiding

01 Basisafspraken over samenwerking en communicatie

02 Medicatieoverdracht

03 Patiëntenvoorlichting

04 Therapietrouw

05 Herhaling van chronische medicatie

06 Medicatierollen

07 Medicatiebeoordeling

08 Zelfzorgmiddelen

Bijlagen

07 - Medicatiebeoordeling

Toelichting

Werkproces

Richtlijnen en andere documenten

1

2

LHV en KNMP checklist samenwerkingsafspraken medicatiebeoordeling 2014

www.lhv.nl/product/checklist-samenwerkingsafspraken-medicatiebeoordeling

IVM FTO-materiaal Polyfarmacie

www.medicijngebruik.nl/fto-voorbereiding/fto-module-presentatie/276/polyfarmacie-en-medicatiebeoordeling

FTO-materiaal Vallen en medicatiegebruik

www.medicijngebruik.nl/product/detail/2388

Module medicatiebeoordeling

www.nhg.org/sites/default/files/content/nhg_org/uploads/final_module_medicatiebeoordeling_2019.pdf

www.knmp.nl/patientenzorg/medicatiebewaking/medicatiebeoordeling/medicatiebeoordeling

www.nhg.org/actueel/nieuws/module-medicatiebeoordeling-herzien-onderscheid-tussen-beperkt-en-verhoogd

STRIP-methode:

www.knmp.nl/patientenzorg/medicatiebewaking/medicatiebeoordeling

<https://richtlijnen.nhg.org/multidisciplinaire-richtlijnen/polyfarmacie-bij-ouderen>

LESA

Organisatie van zorg bij **chronische medicatie**

Inleiding

01 Basisafspraken over samenwerking en communicatie

02 Medicatieoverdracht

03 Patiëntenvoorlichting

04 Therapietrouw

05 Herhaling van chronische medicatie

06 Medicatierollen

07 Medicatiebeoordeling

08 Zelfzorgmiddelen

Bijlagen

07 - Medicatiebeoordeling

Toelichting

Werkproces

Richtlijnen en andere documenten

1

2

Patiëntinformatie

Thuisarts.nl – Polyfarmacie bij ouderen

www.thuisarts.nl/polyfarmacie-bij-ouderen/ik-ben-ouder-dan-65-en-gebruik-veel-medicijnen

Apotheek.nl – Medicatiebeoordeling, in gesprek over uw medicijngebruik

www.apotheek.nl/themas/medicatiebeoordeling-in-gesprek-over-uw-medicijngebruik

Apotheek.nl – Moeite met slikken van medicijnen

<https://www.apotheek.nl/themas/moeite-met-slikken-van-medicijnen>

Inleiding

01 Basisafspraken over samenwerking en communicatie

02 Medicatieoverdracht

03 Patiëntenvoorlichting

04 Therapietrouw

05 Herhaling van chronische medicatie

06 Medicatierollen

07 Medicatiebeoordeling

08 Zelfzorgmiddelen

Bijlagen

08 - Zelfzorgmiddelen

Toelichting

Werkproces

Richtlijnen en andere documenten

Een patiënt kan naast de voorgeschreven geneesmiddelen ook zelfzorgmedicijnen, gezondheidsproducten, kruidenmiddelen of medische hulpmiddelen gebruiken die hij (of de mantelzorger) op eigen initiatief bij de apotheek, bij de drogist, supermarkt of elders aanschaft. Zelfzorgmedicatie die problemen kan geven met chronische medicatie bevindt zich vaak buiten het zicht van de zorgverlener. Als zelfzorgmiddelen met risico's voor de medicatieveiligheid in het medicatiedossier staan, kan hier rekening mee worden gehouden in de medicatiebewaking.

Inleiding

01 Basisafspraken over samenwerking en communicatie

02 Medicatieoverdracht

03 Patiëntenvoorlichting

04 Therapietrouw

05 Herhaling van chronische medicatie

06 Medicatierollen

07 Medicatiebeoordeling

08 Zelfzorgmiddelen

Bijlagen

08 - Zelfzorgmiddelen

Toelichting

Werkproces

Richtlijnen en andere documenten

1

2

Patiënten realiseren zich risico's zelfzorgmiddelen niet

Veel patiënten beschouwen geneesmiddelen die zij zelf zonder recept kunnen kopen als onschuldig. Zij realiseren zich niet dat zelfzorgmiddelen invloed kunnen hebben op andere geneesmiddelen die ze gebruiken, dezelfde werkzame stof bevatten of dat ze andere risico's met zich mee kunnen brengen (bijvoorbeeld maagbloeding, invloed op verkeersdeelname, verslaving neusdruppels).

Zelfzorgmiddelen betrekken bij medicatiebewaking van chronische medicatie

Zelfzorgproducten kunnen worden opgenomen in het actueel medicatieoverzicht (of: basisset). Apotheker, huisarts en wijkverpleging kunnen afspraken maken over randvoorwaarden voor opname in het medicatiedossier in de apotheek. Zelfzorgmiddelen in het patiëntdossier in de apotheek worden automatisch meegenomen in de medicatiebewaking en opgenomen in de toedienlijst. Naast de bekende geregistreerde zelfzorgmiddelen zoals de NSAID's zijn er ook middelen zoals vitamineproducten met vitamine K en kruidenmiddelen zoals sint-janskruid die onder de Warenwet vallen en middelen zoals laxantia die onder de Medische hulpmiddelen vallen. Deze middelen kunnen ook interacties hebben met chronische medicatie. De apotheek heeft via de kennisbank van de KNMP toegang tot een bestand waarin alle relevante interacties met zelfzorgproducten zijn opgenomen. Ook is een [lijst](#) beschikbaar met alle geregistreerde zelfzorgmiddelen die als Uitsluitend Apotheek en Drogist (UAD), Algemeen Verkrijgbaar (AV) en als Uitsluitend Apotheek (UA) mogen worden verkocht.

Inleiding

01 Basisafspraken over samenwerking en communicatie

02 Medicatieoverdracht

03 Patiëntenvoorlichting

04 Therapietrouw

05 Herhaling van chronische medicatie

06 Medicatierollen

07 Medicatiebeoordeling

08 Zelfzorgmiddelen

Bijlagen

08 - Zelfzorgmiddelen

Toelichting

Werkproces

Richtlijnen en andere documenten

1

2

Vermijden fouten bij de naamgeving van zelfzorgmiddelen

De naamgeving van zelfzorgmiddelen wijkt meestal af van die van de receptgeneesmiddelen met dezelfde werkzame stof. Ook zijn er zelfzorgmiddelen met een 'paraplu'-naam. Onder een paraplu-naam kunnen producten met verschillende werkzame stoffen vallen. Door toedienlijsten te gebruiken waarbij naast de productnaam ook de generieke naam van de werkzame stof van zelfzorgmiddelen wordt vermeld, kunnen verwarring en fouten worden voorkomen.

Toedienen van zelfzorgmiddelen

Wanneer de wijkverpleging een rol speelt in het beheer van medicatie van de patiënt, moeten afspraken gemaakt worden over of zelfzorgmedicatie wel of niet door de wijkverpleging toegediend mag worden. Veel gemaakte afspraken zijn dat de wijkverpleging zelfzorgmedicatie mag geven, mits de huisarts op de hoogte en akkoord is en/of mits de apotheker de medicatie toevoegt aan de toedienlijst, zodat deze afgetekend kan worden.

Inleiding

01 Basisafspraken over samenwerking en communicatie

02 Medicatieoverdracht

03 Patiëntenvoorlichting

04 Therapietrouw

05 Herhaling van chronische medicatie

06 Medicatierollen

07 Medicatiebeoordeling

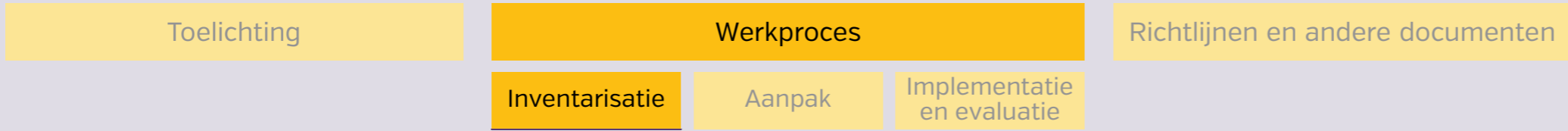
08 Zelfzorgmiddelen

Bijlagen

08 - Zelfzorgmiddelen

Inventarisatie

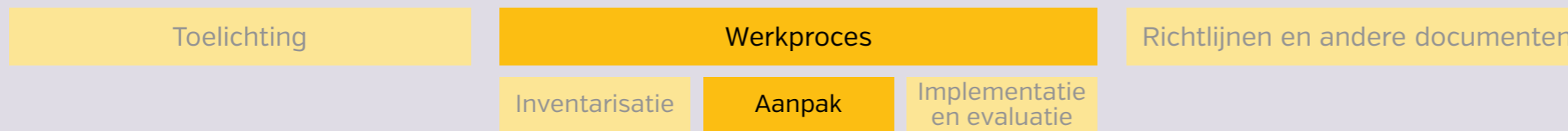
- Inventariseer het huidig proces rondom overdracht en vastlegging van zelfzorgmiddelen.

- Inleiding
- 01 Basisafspraken over samenwerking en communicatie
- 02 Medicatieoverdracht
- 03 Patiëntenvoorlichting
- 04 Therapietrouw
- 05 Herhaling van chronische medicatie
- 06 Medicatierollen
- 07 Medicatiebeoordeling
- 08 Zelfzorgmiddelen**
- Bijlagen

08 - Zelfzorgmiddelen

Aanpak

- Bespreek welke aandachtspunten het meest urgent zijn en welke op korte termijn de grootste winst op kunnen leveren.
- Maak afspraken over het opnemen van zelfzorgmedicatie in het patiëntendossier, medicatieoverzicht en toedienlijst (bijvoorbeeld de zelfzorgmiddelen die relevant zijn in het kader van medicatieveiligheid).
- Maak afspraken over het vermelden van zowel productnaam als naam van de werkzame stof van zelfzorgmedicatie in het patiëntendossier/ medicatieoverzicht/ toedienlijst.
- Maak afspraken over het signaleren van het gebruik van zelfzorgmedicatie en over wie dan het meldpunt is.
- Maak afspraken over verwijzing van patiënten met chronische medicatie naar de apotheek voor advisering over zelfzorg.
- Laat in de apotheek zelfzorgmedicatie die daar wordt aangeschaft (en waarvan afgesproken is dat die vastgelegd wordt) op naam van de patiënt aanschrijven zodat medicatiebewaking kan worden uitgevoerd.
- Maak afspraken of en onder welke voorwaarde wijkverpleging zelfzorgmedicatie mag toedienen.

Inleiding

01 Basisafspraken over samenwerking en communicatie

02 Medicatieoverdracht

03 Patiëntenvoorlichting

04 Therapietrouw

05 Herhaling van chronische medicatie

06 Medicatierollen

07 Medicatiebeoordeling

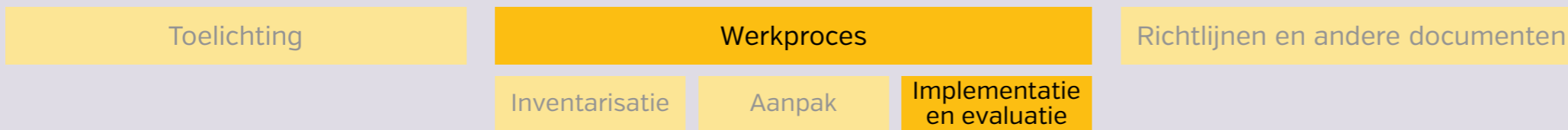
08 Zelfzorgmiddelen

Bijlagen

08 - Zelfzorgmiddelen

Implementatie en evaluatie

- Leg alle afspraken over samenwerking, communicatie, implementatie en evaluatie op hoofdlijnen vast.
- Communiceer en implementeer de gemaakte afspraken.
- Evalueer de implementatie en het resultaat van de afspraken en stel deze zo nodig bij.
- Leg afspraken vast per functie/organisatie in plaats van op persoon.
- De lokale situatie is aan verandering onderhevig door bijvoorbeeld personeelswisselingen en verandering van taken. Check daarom regelmatig of de afspraken nog voldoen en of ze volgens afspraak worden nageleefd.

Open de checklist voor het vastleggen van afspraken

Inleiding

01 Basisafspraken over samenwerking en communicatie

02 Medicatieoverdracht

03 Patiëntenvoorlichting

04 Therapietrouw

05 Herhaling van chronische medicatie

06 Medicatierollen

07 Medicatiebeoordeling

08 Zelfzorgmiddelen

Bijlagen

08 - Zelfzorgmiddelen

Toelichting

Werkproces

Richtlijnen en andere documenten

1

2

Richtlijn 'Overdracht van Medicatiegegevens in de keten', herziening 2018/2019

www.zorginzicht.nl/kwaliteitsinstrumenten/medicatieoverdracht

Veilige principes in de medicatieketen (FAQ 3.3)

www.zorgverbeter.nl/zorgverbeter/media/documents/thema/medicatieveiligheid/veilige-principes-in-de-medicatieketen-december2022.pdf#page=23

KNMP-richtlijn medicatiebewaking

Boek of in de KNMP Kennisbank na inlog:

www.knmp.nl/patientenzorg/medicatiebewaking/knmp-richtlijn-medicatiebewaking

KNMP Standaarden voor zelfzorg

www.knmp.nl/standaarden-voor-zelfzorg-boek

Inleiding

01 Basisafspraken over samenwerking en communicatie

02 Medicatieoverdracht

03 Patiëntenvoorlichting

04 Therapietrouw

05 Herhaling van chronische medicatie

06 Medicatierollen

07 Medicatiebeoordeling

08 Zelfzorgmiddelen

Bijlagen

08 - Zelfzorgmiddelen

Toelichting

Werkproces

Richtlijnen en andere documenten

1

2

Toedienen van medicatie, ruimte voor verbetering

www.medicijngebruik.nl/content/userfiles/files/art_toedienen_medicatie_20180612.pdf

www.pw.nl/achtergrond/2017/toedienlijsten-medicatie-ruimte-voor-verbetering

FTO-materiaal Zelfzorg bij griep en verkoudheid

www.medicijngebruik.nl/fto-voorbereiding/fto-module-presentatie/4025

www.fto.nu/onderwerpen/zelfzorg--griep-en-verkoudheid (na inlog)

Afleverstatus UA, UAD en AV zelfzorgmiddelen

www.cbg-meb.nl/onderwerpen/hv-afleverstatus

Inleiding

01 Basisafspraken over samenwerking en communicatie

02 Medicatieoverdracht

03 Patiëntenvoorlichting

04 Therapietrouw

05 Herhaling van chronische medicatie

06 Medicatierollen

07 Medicatiebeoordeling

08 Zelfzorgmiddelen

Bijlagen

01 - Checklists voor afspraken

02 - De zorgverleners betrokken bij de zorg rondom het gebruik van geneesmiddelen in de eerste lijn

03 - Relevante richtlijnen en andere documenten

04 - Definities en begrippen

05 - Knelpunten uit de focusgroepbijeenkomst bij de Patiëntenfederatie Nederland gehouden op 20 juni 2017

06 - Totstandkoming van de LESA
Organisatie van zorg bij chronische medicatie

Inleiding

01 Basisafspraken over samenwerking en communicatie

02 Medicatieoverdracht

03 Patiëntenvoorlichting

04 Therapietrouw

05 Herhaling van chronische medicatie

06 Medicatierollen

07 Medicatiebeoordeling

08 Zelfzorgmiddelen

Bijlagen

Bijlage 1: Checklists voor afspraken

In de totaal-checklist is een aanzet opgenomen voor afspraken over alle deelonderwerpen.

U kunt de totaal-checklist uiteraard naar eigen wensen aanpassen.

Open de totaal-checklist voor het vastleggen van afspraken

Inleiding

01 Basisafspraken over samenwerking en communicatie

02 Medicatieoverdracht

03 Patiëntenvoorlichting

04 Therapietrouw

05 Herhaling van chronische medicatie

06 Medicatierollen

07 Medicatiebeoordeling

08 Zelfzorgmiddelen

Bijlagen

Bijlage 2: De zorgverleners betrokken bij de zorg rondom het gebruik van geneesmiddelen in de eerste lijn

1/2

De huisarts, de apotheker en de wijkverpleging zijn zorgverlener en vallen qua verantwoordelijkheden en voorlichting aan de patiënt onder de Wet op de Geneeskundige Behandel Overeenkomst.

Huisarts

Waar in deze LESA huisarts staat, wordt bedoeld op de huisartsenpraktijk als voorziening. Binnen het team van de huisartsenpraktijk werken in het algemeen verschillende huisartsen samen met doktersassistenten, praktijkondersteuners (o.a. voor ouderenzorg), verpleegkundigen en een praktijkmanager. Er zijn praktijken waar ook gespecialiseerde verpleegkundigen (de diabetesverpleegkundige en de longverpleegkundige) deel uit maken van het team. De huisarts kan onder voorwaarden bepaalde patiëntgebonden taken overdragen aan de doktersassistent, de praktijkondersteuner en aan (gespecialiseerd) verpleegkundigen. Zij mogen (onder voorwaarden) gerelateerd aan hun specialisme en binnen de door de huisarts gestelde diagnose medicatie voorschrijven. De verpleegkundig specialist heeft een zelfstandige bevoegdheid en kan op structurele wijze specifieke medische taken overnemen van de huisarts.

Inleiding

01 Basisafspraken over samenwerking en communicatie

02 Medicatieoverdracht

03 Patiëntenvoorlichting

04 Therapietrouw

05 Herhaling van chronische medicatie

06 Medicatierollen

07 Medicatiebeoordeling

08 Zelfzorgmiddelen

Bijlagen

Bijlage 2: De zorgverleners betrokken bij de zorg rondom het gebruik van geneesmiddelen in de eerste lijn

2/2

Apotheker

Waar in deze LESA apotheker staat, wordt bedoeld op de apotheek als voorziening, hetzij een openbaar apotheek in de eerste lijn hetzij een poliklinische apotheek in het ziekenhuis of de praktijk van een apotheekhoudend huisarts.

De apotheker kan bepaalde taken delegeren aan medewerkers zoals de apothekersassistent, de farmaceutisch consulent, de farmakundige en de bezorger.

Wijkverpleging

Waar in deze LESA wijkverpleging staat, wordt bedoeld op het hele team (wijk)verpleegkundigen en verzorgenden (en in sommige organisaties ook helpenden).

De wijkverpleegkundige (NLFQ niveau 6= HBO) is verantwoordelijk voor het indiceren van ondersteuning van zorg rondom medicatie.

Toezicht op inname van geneesmiddelen in opdracht van de patiënt of diens vertegenwoordiger en ondersteuning bij de inname wanneer de patiënt dit niet kan, met aftekening op een medicatie-toedienlijst kan ook worden uitgevoerd door de verpleegkundige in de wijk (NLQF niveau 4= MBO) en de verzorgende individuele gezondheidszorg (IG) (NLQF niveau 3 = MBO). Enkel bevoegde en bekwame medewerkers mogen medicatie-gerelateerde taken uitvoeren. De helpende (NLQF niveau 2) kan problemen signaleren.

De wijkverpleging spreekt over het algemeen over 'cliënten' in plaats van 'patiënten'. In deze LESA wordt de terminologie patiënt gehandhaafd, daar dit in lijn is met de terminologie die gehanteerd wordt in aanpalende LESA's.

Inleiding

01 Basisafspraken over samenwerking en communicatie

02 Medicatieoverdracht

03 Patiëntenvoorlichting

04 Therapietrouw

05 Herhaling van chronische medicatie

06 Medicatierollen

07 Medicatiebeoordeling

08 Zelfzorgmiddelen

Bijlagen

Bijlage 3: Relevante richtlijnen en andere documenten

1/9

Algemeen

Elektronische gegevensuitwisseling in de zorg [2017]

www.rijksoverheid.nl/documenten/brochures/2017/06/01/elektronische-gegevensuitwisseling-in-de-zorg

Doel Deze brochure gaat over de Wet cliëntenrechten bij elektronische verwerking van gegevens in de zorg. De wet regelt de voorwaarden waaronder zorgverleners medische gegevens veilig en elektronisch kunnen inzien of uitwisselen met andere zorgverleners. Daarnaast regelt de wet ook de rechten van patiënten bij elektronische gegevensuitwisseling.

Doelgroep Alle zorgverleners

Handreiking Verantwoordelijkheidsverdeling bij samenwerking in de zorg [2010]

www.knmg.nl/advies-richtlijnen/knmg-publicaties/verantwoordelijkheidsverdeling-1.htm

Doel Belangrijke randvoorwaarden voor het bieden van verantwoorde zorg is dat er een duidelijke taak- en verantwoordelijkheidsverdeling tussen zorgverleners moet zijn, en is het noodzakelijk dat de betreffende zorgverleners met elkaar communiceren en hun werkzaamheden en informatie onderling afstemmen. De Handreiking heeft als doel deze randvoorwaarden uit te leggen en te verduidelijken.

Doelgroep Artsen, apothekers, verpleegkundigen, verloskundigen, fysiotherapeuten, psychologen, GGZ-instellingen.

Inleiding

01 Basisafspraken over samenwerking en communicatie

02 Medicatieoverdracht

03 Patiëntenvoorlichting

04 Therapietrouw

05 Herhaling van chronische medicatie

06 Medicatierollen

07 Medicatiebeoordeling

08 Zelfzorgmiddelen

Bijlagen

Bijlage 3: Relevante richtlijnen en andere documenten

2/9

Algemeen

Informatiestandaard medicatieproces

<https://nictiz.nl/standaarden/informatiestandaarden/medicatieproces>

Doel De nieuwe standaard voor betere digitale vastlegging en uitwisseling van medicatiegegevens tussen zorgverleners onderling en zorgverleners en patiënt.

In het medicatieproces vormen 4 stappen (voorschrijven, verstrekken, toedienen en gebruik), de basis voor het registreren en uitwisselen van informatie. In de nieuwe informatiestandaard is een scheiding tussen therapeutische en logistieke gegevens aangebracht. Dit heeft als voordeel dat in het medicatieoverzicht van een patiënt duidelijk onderscheid kan worden gemaakt tussen wat de arts heeft voorgeschreven, gewijzigd of gestopt, wat de apotheek op basis daarvan heeft geleverd en wat de patiënt daadwerkelijk gebruikt.

Doelgroep Leveranciers van informatiesystemen in de gezondheidszorg.

Juridisch kader uitwisseling van medicatiegegevens

Een aanvulling op de Richtlijn 'Overdracht van medicatiegegevens in de keten'.

www.samenvoormedicatieoverdracht.nl/kennisbank/juridisch-kader

Doel Vraag en antwoorddocument over de juridische achtergronden rondom overdracht van medicatiegegevens.

Doelgroep Alle zorgverleners

Inleiding

01 Basisafspraken over samenwerking en communicatie

02 Medicatieoverdracht

03 Patiëntenvoorlichting

04 Therapietrouw

05 Herhaling van chronische medicatie

06 Medicatierollen

07 Medicatiebeoordeling

08 Zelfzorgmiddelen

Bijlagen

Bijlage 3: Relevante richtlijnen en andere documenten

3/9

Algemeen

KNMP-richtlijnen

www.knmp.nl/richtlijnen

Overzicht van KNMP richtlijnen en Multidisciplinaire richtlijnen

Doelgroep Openbaar apothekers

Inleiding

01 Basisafspraken over samenwerking en communicatie

02 Medicatieoverdracht

03 Patiëntenvoorlichting

04 Therapietrouw

05 Herhaling van chronische medicatie

06 Medicatierollen

07 Medicatiebeoordeling

08 Zelfzorgmiddelen

Bijlagen

Bijlage 3: Relevante richtlijnen en andere documenten

4/9

Algemeen

Richtlijn 'Overdracht van Medicatiegegevens in de keten', herziening 2018/2019

De richtlijn regelt de uitwisseling van medicatiegegevens in de hele keten: van huisartsenzorg, apotheken en ziekenhuizen tot verpleeghuiszorg, thuiszorg, trombosediensten en tandartsen.

www.zorginzicht.nl/kwaliteitsinstrumenten/medicatieoverdracht

Doel Optimaliseren van de overdracht van medicatiegegevens voor het voorschrijven van geneesmiddelen en het verlenen van veilige farmaceutische zorg. De richtlijn geeft op hoofdlijnen aan wanneer, welke medicatiegegevens overgedragen dienen te worden en geeft aanbevelingen voor alle zorgverleners hoe te handelen bij overdracht van medicatiegegevens.

Wijzigingen Belangrijkste wijzigingen t.o.v. de Richtlijn 2011

- naast de richtlijn is ook een implementatieplan en patiëntinformatie beschikbaar
- de benodigde basisset medicatiegegevens is uitgebreid
- de basisset Medicatiegegevens (BMG) wordt zo goed als mogelijk - met inachtneming van de medicatiegegevens die bekend zijn - uitgewisseld.
- elke zorgverlener bepaalt op basis van eigen autonomie en risico-inschatting welke gegevens hij uit de BMG gebruikt voor het leveren van goede zorg en welke mate van verificatie nodig is om deze goede zorg te leveren
- de richtlijn gaat uit van de informatiestandaard *Medicatieproces*
- de patiënt is zelf verantwoordelijk voor het delen van informatie met betrokken zorgverleners, zodat zorgverleners de patiënt zo goed mogelijk kunnen helpen
- de rollen en verantwoordelijkheden van 'toediener' van medicatie zijn opgenomen
- bij een geplande behandeling van de patiënt of bij opname in een ziekenhuis of intramurale instelling kan de voorschrijver de apotheker vragen om de verificatie van de BMG te verzorgen. De voorschrijver blijft eindverantwoordelijk voor het voorschrijven.

Doelgroep Alle zorgverleners en patiënten

Inleiding

01 Basisafspraken over samenwerking en communicatie

02 Medicatieoverdracht

03 Patiëntenvoorlichting

04 Therapietrouw

05 Herhaling van chronische medicatie

06 Medicatierollen

07 Medicatiebeoordeling

08 Zelfzorgmiddelen

Bijlagen

Bijlage 3: Relevante richtlijnen en andere documenten

5/9

Algemeen

LESA 'Actueel medicatieoverzicht in de eerste lijn' – 2010

www.nhg.org/sites/default/files/content/nhg_org/uploads/actueel_medicatieoverzicht_in_de_eerste_lijn.pdf

Doel Implementatie van deze LESA heeft als doel onderlinge afstemming van verantwoordelijkheden en taken tussen de diverse zorgverleners in de eerste lijn om de samenwerking te verbeteren en om te komen tot invoering van afspraken in de conceptrichtlijn Overdracht van medicatiegegevens.

Doelgroep [Apotheekhoudend] huisartsen, openbaar apothekers, tandartsen, trombosediensten, wijkverpleging.

Module Medicatiebeoordeling

www.nhg.org/sites/default/files/content/nhg_org/uploads/final_module_medicatiebeoordeling_2019.pdf

Zie ook '[Multidisciplinaire Richtlijn Polyfarmacie bij ouderen](#)' (volgende pagina)

Multidisciplinaire Afspraken registratie en overdracht van geneesmiddelovergevoeligheden

www.nictiz.nl/guidelines/multidisciplinaire-afspraken-registratie-en-overdracht-van-geneesmiddelovergevoeligheden/

Doel Goed registreren van de kenmerken van geneesmiddelovergevoeligheden door middel van een combinatie van organisatorische en softwarematige maatregelen, zodat de medicatie-informatie veilig en betrouwbaar kan worden uitgewisseld.

Doelgroep Zorgverleners die geneesmiddelovergevoeligheden registreren en delen met andere zorgverleners en partijen die betrokken zijn bij de implementatie van de afspraken.

Inleiding

01 Basisafspraken over samenwerking en communicatie

02 Medicatieoverdracht

03 Patiëntenvoorlichting

04 Therapietrouw

05 Herhaling van chronische medicatie

06 Medicatierollen

07 Medicatiebeoordeling

08 Zelfzorgmiddelen

Bijlagen

Bijlage 3: Relevante richtlijnen en andere documenten

6/9

Algemeen

Multidisciplinaire Richtlijn Polyfarmacie bij ouderen [2012]

De module Medicatiebeoordeling (onderdeel van de MDR) is herzien in 2019. In 2020 is de Module Minderen en stoppen van medicatie toegevoegd.

<https://richtlijnen.nhg.org/multidisciplinaire-richtlijnen/polyfarmacie-bij-ouderen>

Doel Het doel van de richtlijn is een veilige en effectieve farmacotherapeutische zorg door een multidisciplinair afgestemde behandeling en begeleiding van ouderen met polyfarmacie.

Doelgroep Zorgverleners die betrokken zijn bij de farmacotherapie van ouderen met polyfarmacie

Patiëntenzorg bij medicijngebruik dichtbij mensen

Onderzoek Patiëntenfederatie Nederland [2018]

In dit rapport staan de uitkomsten van onderzoek naar wat voor patiënten belangrijke zorg en begeleiding is bij medicijngebruik in de eerstelijnszorg. Met deze uitkomsten is een ideale patiëntreis bij medicijngebruik vastgesteld.

www.patientenfederatie.nl/images/stories/dossier/medicijnen/PatientenzorgBijMedicijngebruik.pdf

Doelgroep [Apotheekhoudend] huisartsen, medewerkers van huisartspraktijken, apothekers, apotheekmedewerkers en wijkverpleging.

LESA

Organisatie van zorg
bij **chronische medicatie**

Inleiding

01 Basisafspraken over samenwerking en communicatie

02 Medicatieoverdracht

03 Patiëntenvoorlichting

04 Therapietrouw

05 Herhaling van chronische medicatie

06 Medicatierollen

07 Medicatiebeoordeling

08 Zelfzorgmiddelen

Bijlagen

Bijlage 3: Relevante richtlijnen en andere documenten

7/9

Algemeen

Veilige principes in de medicatieketen [2016]

www.zorgvoorbeter.nl/docs/PVZ/vindplaats/medicatieveiligheid/veilige-principes-in-de-medicatieketen.pdf

Doel Vastleggen van de rol, taken en verantwoordelijkheden van betrokken zorgverleners in verpleging, verzorging en thuiszorg en beschrijven hoe kan worden samengewerkt op een wijze die ten goede komt aan de veiligheid van de patiënt die de zorg voor de medicatie [geheel of gedeeltelijk] heeft overgedragen aan een zorgorganisatie.

Doelgroep [Apotheekhoudend] huisartsen , specialisten ouderengeneeskunde, apothekers, zorgorganisatie en zorgmedewerkers (V&V intramuraal, thuiszorg).

Inleiding

01 Basisafspraken over samenwerking en communicatie

02 Medicatieoverdracht

03 Patiëntenvoorlichting

04 Therapietrouw

05 Herhaling van chronische medicatie

06 Medicatierollen

07 Medicatiebeoordeling

08 Zelfzorgmiddelen

Bijlagen

Bijlage 3: Relevante richtlijnen en andere documenten

8/9

Aandoeningsspecifiek

NHG-Standaarden en NHG-Behandelrichtlijnen

Richtlijnen met onder andere medicatiebeleid per aandoening:

<https://richtlijnen.nhg.org>

Doelgroep Huisartsen.

FTO-materialen

Bijna 300 gratis werkmaterialen van het IVM. De materialen zijn gebaseerd op de actuele NHG-standaarden en bedoeld om afspraken te maken over specifieke aandoeningen.

www.medicijngebruik.nl/fto-voorbereiding

Doelgroep Huisartsen en openbaar apothekers.

KNMP-richtlijnen voor Farmaceutische zorg

De KNMP-richtlijnen voor Astma, diabetes, COPD en CVRM bevatten aanbevelingen voor het verlenen van farmaceutische zorg en beschrijvingen van de randvoorwaarden die nodig zijn om goede zorg te verlenen.

www.knmp.nl/richtlijnen

Doelgroep Openbaar apothekers.

Inleiding

01 Basisafspraken over samenwerking en communicatie

02 Medicatieoverdracht

03 Patiëntenvoorlichting

04 Therapietrouw

05 Herhaling van chronische medicatie

06 Medicatierollen

07 Medicatiebeoordeling

08 Zelfzorgmiddelen

Bijlagen

Bijlage 3: Relevante richtlijnen en andere documenten

9/9

Aandoeningsspecifiek

Farmacotherapeutisch Kompas

www.farmacotherapeutischkompas.nl

Het doel van het FK is het bevorderen van het gepast gebruik van geneesmiddelen. Daartoe biedt het praktijkgerichte en beslissingsondersteunende informatie over geneesmiddelen en hun toepassingen. Onder gepast gebruik van geneesmiddelen wordt verstaan: farmacotherapie die in medisch opzicht optimaal en vervolgens het meest economisch is. Er kan gezocht worden op aandoening, geneesmiddel of geneesmiddelgroep.

Doelgroep Openbaar apothekers en huisartsen.

Apotheek.nl

www.apotheek.nl

Onafhankelijke en betrouwbare informatie over medicijnen, als aanvulling op de bijsluiter. De auteurs van de medicijninformatie zijn allen apotheker. Ook zijn er beschrijvingen van klachten en ziekten te vinden, afkomstig van thuisarts.nl. De informatie over zelfzorgklachten wordt door apothekers geschreven. Tevens is er een webapp beschikbaar van apotheek.nl.

Doelgroep Iedereen die betrouwbare informatie zoekt over medicijnen of iets wil weten over de apotheek.

Thuisarts.nl

www.thuisarts.nl

Betrouwbare informatie over ziekte en gezondheid. Gemaakt door artsen. Met ingang van 2019 ook specialistische aandoeningen en informatie over zelfmanagement van aandoeningen.

Doelgroep Iedereen die betrouwbare informatie zoekt over aandoeningen.

Inleiding

01 Basisafspraken over samenwerking en communicatie

02 Medicatieoverdracht

03 Patiëntenvoorlichting

04 Therapietrouw

05 Herhaling van chronische medicatie

06 Medicatierollen

07 Medicatiebeoordeling

08 Zelfzorgmiddelen

Bijlagen

Bijlage 4 - Definities en begrippen

1/4

AIS – Apotheek Informatie Systeem

AMO – Actueel medicatieoverzicht. Deze term is vervangen door de term basisset medicatiegegevens. Deze nieuwe term is geïntroduceerd met de Leidraad 'Overdracht van medicatiegegevens in de keten' van 2017.

Basisset medicatiegegevens – zie AMO

BEM - Beoordeling Eigen beheer Medicatie. Een instrument voor de thuiszorg om te beoordelen of en in welke mate de patiënt zelf zijn medicatie kan beheren en gebruiken. De uitkomst bevat onder meer een BEM-code die wordt uitgewisseld met apotheker en arts.

BIG-register – Register Beroepen in de Individuele Gezondheidszorg. In dit register zijn de bevoegdheden van individuele zorgverleners vastgelegd.

Chronische medicatie - Medicatie die meer dan drie keer per jaar is verstrekt, of als minimaal één keer een geneesmiddel met een gebruiksduur langer dan 90 dagen is verstrekt.

Complexe patiënt – patiënt met problemen die vaak met elkaar interacteren: cognitieve beperkingen, handicaps, psychosociale problematiek, multimorbiditeit, polyfarmacie en maatschappelijk isolement [alleen wonen, zonder of met weinig mantelzorg; eenzaamheid]. [Uit LESA kwetsbare ouderen 2017].

e-Health – Apps, webapps of elektronische systemen die de patiënt of de zorgverlener kunnen helpen bij de behandeling van ziekte en het bevorderen van gezondheid.

FTO – Farmacotherapie overleg tussen huisarts en apotheker.

Farmaceutische en farmacotherapeutische zorg – Afgestemde en gedeelde zorg door de huisarts, apotheker en de wijkverpleging rondom het voorschrijven, verstrekken en toedienen van geneesmiddelen aan patiënten met incidenteel of chronisch medicijngebruik.

GDV – Geïndividualiseerde Distributie Vorm, zoals medicatierol, weekdoseerdoos of Pharmatray.

Inleiding

01 Basisafspraken over samenwerking en communicatie

02 Medicatieoverdracht

03 Patiëntenvoorlichting

04 Therapietrouw

05 Herhaling van chronische medicatie

06 Medicatierollen

07 Medicatiebeoordeling

08 Zelfzorgmiddelen

Bijlagen

Bijlage 4 - Definities en begrippen

2/4

Generiek geneesmiddel – Een generiek geneesmiddel is het therapeutische equivalent van een origineel farmaceutisch product, waarvan het patent is verlopen. Het bevat dezelfde actieve werkzame stof als het origineel en is in essentie gelijkwaardig en daardoor uitwisselbaar met het originele product. Ook wel ‘merkloze geneesmiddelen’ genoemd.

Geneesmiddelsubstitutie – Het bij de verstrekking vervangen van een geneesmiddel door een geneesmiddel met dezelfde werkzame stof [generieke substitutie] of met een vergelijkbare werking [farmacotherapeutische substitutie].

Gezondheidsvaardigheden – Gezondheidsvaardigheden zijn de vaardigheden om informatie over gezondheid te verkrijgen, te begrijpen, te beoordelen en te gebruiken bij het nemen van gezondheidsgerelateerde beslissingen. Een deel van de mensen met beperkte gezondheidsvaardigheden is laaggeletterd.

HIS - Huisarts Informatie Systeem

Individueel Zorgplan (IZP) – Een IZP is een dynamische set van afspraken tussen de patiënt en de zorgverleners over zorg en zelfmanagement. De afspraken zijn gebaseerd op individuele zorgdoelen, behoeften en de situatie van de patiënt.

Ketenzorg – Geïntegreerde zorg voor de patiënt, met name bij chronische aandoeningen, verleend door verschillende zorgaanbieders.

Kwaliteitsindicatoren – Meetinstrumenten om de kwaliteit van de zorgverlener of de zorginstelling inzichtelijk te kunnen maken.

LESA - Landelijke Eerstelijns SamenwerkingsAfspraak: Aanbevelingen voor het maken van samenwerkingsafspraken op regionaal en lokaal niveau.

LSP – Landelijk Schakelpunt. De infrastructuur die snelle en betrouwbare elektronische uitwisseling van medische gegevens tussen zorgverleners mogelijk maakt.

Mantelzorger – Een persoon die tijdelijk of langdurig, [meestal] onbetaald, de zorg voor een chronisch zieke, een hulpbehoevende of gehandicapte patiënt op zich neemt.

Inleiding

01 Basisafspraken over samenwerking en communicatie

02 Medicatieoverdracht

03 Patiëntenvoorlichting

04 Therapietrouw

05 Herhaling van chronische medicatie

06 Medicatierollen

07 Medicatiebeoordeling

08 Zelfzorgmiddelen

Bijlagen

Bijlage 4 - Definities en begrippen

3/4

MDO – Multidisciplinair overleg. Multidisciplinair overleg is overleg van deskundigen uit verschillende beroepsgroepen, bijvoorbeeld een arts, een wijkverpleegkundige, specialist ouderengeneeskunde en een fysiotherapeut. Soms neemt de openbaar apotheker deel aan dit overleg. Patiënten worden individueel besproken door een team van experts. Hieruit volgt (afstemming van) een behandelplan.

MDR – MultiDisciplinaire Richtlijn

Medicatiebeoordeling - Medicatiebeoordeling is een beoordeling van de farmacotherapie door patiënt (of vertegenwoordiger), arts en apotheker op basis van een periodieke gestructureerde, kritische evaluatie van de medische, farmaceutische, en gebruiksinformatie.

Medicatiebewaking – Het signaleren, analyseren en afhandelen van farmacotherapie gerelateerde problemen (FTP's) die samenhangen met het beoogde gebruik van een farmaceutisch product of een combinatie van producten.

Medicatieproces – Het volledige proces rondom het voorschrijven, verstrekken en toedienen van geneesmiddelen.

NLQF – Netherlands Qualification Framework. Raamwerk voor inschaling naar niveau van alle mogelijke kwalificatie, van basiseducatie tot PhD. Gekoppeld aan het Europees Kwalificatieraamwerk EQF.

Paraplunamen – Verschillende geneesmiddelen die onder dezelfde (basis)merknaam worden verkocht. Het betreft uitsluitend zelfzorgproducten (geregistreerd als geneesmiddel en/of als medisch hulpmiddel).

Denk bijvoorbeeld aan de zelfzorgmerken Zantac (producten met ranitidine, alginaat of dimeticon), Otrivin (producten met xylometazoline of zoutoplossing) en Prevalin (producten met natriumcromoglicaat, cetirizine of bentoniet met xanthaan).

PGO – Persoonlijke gezondheidsomgeving (ook wel patiëntenportaal genoemd). In een PGO kan een patiënt zijn eigen medische gegevens inzien en beheren.

Polyfarmaciepatiënt - Een patiënt die vijf of meer geneesmiddelen uit verschillende therapeutische groepen chronisch gebruikt.

Prescriptieterugkoppeling – Individuele terugkoppeling van de voorschrijfcijfers per huisarts met als doel het voorschrijfgedrag te optimaliseren (bijv. via de apotheekgegevens of via de Monitor Voorschrijfgegevens Huisartsen)

Inleiding

01 Basisafspraken over samenwerking en communicatie

02 Medicatieoverdracht

03 Patiëntenvoorlichting

04 Therapietrouw

05 Herhaling van chronische medicatie

06 Medicatierollen

07 Medicatiebeoordeling

08 Zelfzorgmiddelen

Bijlagen

Bijlage 4 - Definities en begrippen

4/4

Specialité of origineel geneesmiddel – Eerste beschikbare preparaat van een nieuw geneesmiddel. Ook wel het ‘merk geneesmiddel’ genoemd. Is in eerste instantie onder octrooi en relatief kostbaarder om ontwikkelingskosten terug te verdienen.

Synchronisatie herhaling chronische medicatie – Het tegelijkertijd voor eenzelfde periode verstrekken van de chronische medicatie van een patiënt om het aantal [onnodige] contactmomenten met huisarts en apotheek te verminderen.

Therapietrouw – Therapietrouw is de mate waarin de patiënt zijn behandeling uitvoert in overeenstemming met de afspraken die hij heeft gemaakt met zijn behandelaar.

Toedienlijst - een toedienlijst geeft aan de zorgmedewerker die de cliënt hulp biedt bij medicatie, een overzicht welke medicatie een cliënt in welke hoeveelheid op welke tijd in welke vorm moet krijgen, met zo nodig aanvullende informatie voor het toedienen (stuur-informatie vooraf). De zorgmedewerker tekent af op de lijst als de medicatie is gegeven (verantwoordingsinformatie achteraf). Een landelijk format voor een uniforme toedieningslijst is beschikbaar.

Vergoedingsbeleid – Het door een zorgverzekeraar vastgelegde beleid ten aanzien van de vergoeding van geneesmiddelen in het algemeen en specifieke geneesmiddelen in het bijzonder. Hieronder vallen bijvoorbeeld het preferentiebeleid (voorkeur voor een af te leveren merk of generiek product van een bepaald geneesmiddel) of het pakjesmodel (de verzekeraar wijst geen preferent middel aan maar vergoedt een maximum per afgeleverde verpakking).

Zelfzorgmiddelen – Zelfzorgmedicijnen, gezondheidsproducten, kruidenmiddelen of medische hulpmiddelen die een patiënt op eigen initiatief kan aanschaffen bij de apotheek, drogist of supermarkt. Deze middelen kunnen geregistreerde geneesmiddelen zijn, medische hulpmiddelen of middelen die vallen onder de Warenwet.

Zorgverleners – In het kader van deze LESA wordt onder zorgverleners de (apothekhoudend) huisarts, apotheker en de wijkverpleging verstaan.

Inleiding

01 Basisafspraken over samenwerking en communicatie

02 Medicatieoverdracht

03 Patiëntenvoorlichting

04 Therapietrouw

05 Herhaling van chronische medicatie

06 Medicatierollen

07 Medicatiebeoordeling

08 Zelfzorgmiddelen

Bijlagen

Bijlage 5 - Knelpunten uit de focusgroepbijeenkomst bij de Patiëntenfederatie Nederland d.d. 20 juni 2017

1/4

Beleid

Medicatiebeleid

- Het toedienen van medicijnen gebeurt soms door de verzorgende terwijl alleen de wijkverpleegkundige dat mag.
 - Door het contract dat de thuiszorg heeft met een bepaalde apotheek, is het niet mogelijk om bij de eigen apotheek te blijven.
 - Het is vervelend dat per regio de afspraken met de wijkverpleging kunnen verschillen.
 - Het AMO moet toegankelijk worden voor de patiënt en voor mantelzorgers.
 - Het is niet duidelijk bij wie men terecht kan met vragen.
 - Verplichte afname van geneesmiddelen van een andere leverancier dan de eigen apotheek is niet bevorderlijk voor een goede dossiervorming. Overstappen naar een andere zorgverzekeraar is vaak geen optie bij chronische patiënten.
 - Een goede ingang in het eigen dossier is belangrijk. En het zou handig zijn als iedereen een coördinator zou hebben die alles regelt.
 - Er is niet altijd een duidelijke hoofdbehandelaar, waardoor en fouten gemaakt worden.
 - Over het algemeen wordt de apotheek als leidend gezien wat betreft de beste actualiteit van het medicatieoverzicht.
 - Niet elke apothekersassistent heeft hetzelfde niveau van kennis en kunde.
- ### Beleid geneesmiddelensubstitutie
- Substitutie levert soms fouten op in geneesmiddelgebruik (b.v. dubbel gebruik)
 - De communicatie rondom substitutie is niet altijd voldoende.

Inleiding

01 Basisafspraken over samenwerking en communicatie

02 Medicatieoverdracht

03 Patiëntenvoorlichting

04 Therapietrouw

05 Herhaling van chronische medicatie

06 Medicatierollen

07 Medicatiebeoordeling

08 Zelfzorgmiddelen

Bijlagen

Bijlage 5 - Knelpunten uit de focusgroepbijeenkomst bij de Patiëntenfederatie Nederland gehouden op 20 juni 2017

2/4

Informatieoverdracht

Uitwisseling patiënt/medicatiegegevens

- De patiënt wordt niet betrokken bij overleg over medicatie. Het oordeel van de zorgverlener is leidend terwijl deze niet altijd kijkt naar het totaal.
- Een gezamenlijk dossier ontbreekt soms nog waardoor niet iedereen het totaaloverzicht heeft.
- Een patiënt zou zijn eigen medicatieoverzicht in moeten kunnen kijken en de regie moeten houden over wie deze wel en niet mag bekijken.
- Er wordt niet altijd naar de patiënt geluisterd als deze informatie geeft over zijn medicijngebruik.
- Het doorgeven van informatie vanuit het ziekenhuis naar de eerste lijn verloopt over het algemeen traag en is niet altijd volledig.
- De wijkverpleging moet ook aandacht hebben voor de medicatie.

Actueel MedicatieOverzicht

- Het AMO is voor de patiënt niet handig. Er staan bijvoorbeeld ook geneesmiddelen op die al gestopt zijn. Dit vermindert de duidelijkheid. Een deel van de patiënten houdt een eigen lijstje bij omdat zij dit duidelijker vinden

eHealth

- De ICT moet beter geregeld en niet iedereen moet het wiel opnieuw uitvinden. Zorgverleners zouden eerst moeten kijken naar wat al goed werkt. Ook moet er iemand zijn die de kar trekt bij het opzetten van IT-projecten.
- Niet elke zorgverlener heeft een koppeling naar het LSP.
- Er moet een makkelijke toegang voor patiënten zijn in het zorgsysteem. Dit duurt nu erg lang en daar zou meer openheid over moeten komen.

Inleiding

01 Basisafspraken over samenwerking en communicatie

02 Medicatieoverdracht

03 Patiëntenvoorlichting

04 Therapietrouw

05 Herhaling van chronische medicatie

06 Medicatierollen

07 Medicatiebeoordeling

08 Zelfzorgmiddelen

Bijlagen

Bijlage 5 - Knelpunten uit de focusgroepbijeenkomst bij de Patiëntenfederatie Nederland gehouden op 20 juni 2017

3/4

Informatieoverdracht [vervolg]

Synchronisatie herhaling van chronische medicatie

- Herhaling van chronische medicatie zou af en toe 'gereset' moeten worden. In verband met wisselende verpakkingsgrootte, wijzigende doseringen, kan het zijn dat de hoeveelheden uit de maat lopen en de patiënt te veel of te weinig in huis heeft.

Medicatiebewaking bij herhaling van chronische medicatie en tussentijdse wijzigingen

- Er wordt niet altijd goed gecontroleerd op gebruik van geneesmiddelen met dezelfde werking. Wanneer belangrijke signalen dat het mis gaat dan worden genegeerd kan dit ernstige gevolgen hebben.

Inleiding

01 Basisafspraken over samenwerking en communicatie

02 Medicatieoverdracht

03 Patiëntenvoorlichting

04 Therapietrouw

05 Herhaling van chronische medicatie

06 Medicatierollen

07 Medicatiebeoordeling

08 Zelfzorgmiddelen

Bijlagen

Bijlage 5 - Knelpunten uit de focusgroepbijeenkomst bij de Patiëntenfederatie Nederland gehouden op 20 juni 2017

4/4

Patiëntenzorg

Medicatiebeoordeling

- Niet iedereen krijgt een medicatiebeoordeling, en als dat wel gebeurt vindt er niet altijd terugkoppeling plaats.

Therapietrouw

- Patiënten worden ervaren in het vinden van oplossingen voor knelpunten in het geneesmiddelengebruik, maar doen dit niet altijd in overleg.

Zelfmanagement (incl. zelfzorg)

- Patiënten zijn niet altijd in staat de eigen regie te houden. Bijvoorbeeld als zij ziek zijn.
- Patiënten vragen soms zelf om een medicatierol. Juist omdat ze dan zelf de regie kunnen houden. Met name als zij zich ziek voelen is dit handig.

Patiëntenvoorlichting

- Er zou een consumentenbond moeten zijn voor geneesmiddelen. Nu is het niet altijd duidelijk wat onafhankelijke informatie is.
- Soms is er genoeg informatie gegeven dan bestaat meer behoefte aan persoonlijke begeleiding.
- De ziekenhuisapotheek geeft geneesmiddelen niet mee omdat de patiënt een medicatierol heeft, omdat het betreffende geneesmiddel dan niet in de medicatierol komt. De patiënt moet dit dan via de eigen apotheek regelen.
- Daarnaast is het belangrijk om aandacht te hebben voor de persoon en wat die precies nodig heeft. Samenwerking is belangrijk. Breder kijken naar wat er is en wie je als patiënt kunt inschakelen.

Inleiding

01 Basisafspraken over samenwerking en communicatie

02 Medicatieoverdracht

03 Patiëntenvoorlichting

04 Therapietrouw

05 Herhaling van chronische medicatie

06 Medicatierollen

07 Medicatiebeoordeling

08 Zelfzorgmiddelen

Bijlagen

Bijlage 6: Totstandkoming van de LESA

Organisatie van zorg bij chronische medicatie

1/2

In april 2017 startte een werkgroep van het Nederlands Huisartsen Genootschap (NHG), de Koninklijke Nederlandse Maatschappij ter bevordering der Pharmacie (KNMP) en Verpleegkundigen en Verzorgenden Nederland (V&VN) met het overleg om te komen tot een LESA Organisatie van zorg bij chronische medicatie voor patiënten met wijkverpleging. In de werkgroep hadden zitting:

- namens het NHG:
dr. M.H. Grol, M.M.P. van Meer en Y.D.M. van Trier,
allen huisarts,
- namens de KNMP:
C. de Groot, A.J.S. van Hattum en K. de Leest,
allen apotheker,
- namens V&VN:
M. Anthonijsz, S. Heij, en D.H. van de Lagemaat,
allen wijkverpleegkundige.

Door de werkgroepleden werd geen belangenverstremgeling gemeld.

In mei 2019 is een conceptversie ter becommentariëring voorgelegd aan huisartsen, aan openbaar apothekers en aan wijkverpleegkundigen. Er werd commentaar ontvangen van een beperkt aantal huisartsen, openbaar apothekers, en wijkverpleegkundigen. Verder is de conceptversie voorgelegd aan en commentaar ontvangen van de volgende organisaties: IVM, Verenso, LAEGO, InEen, ZN, H&W en FMCC. De conceptversie is ook voorgelegd aan Patiëntenfederatie Nederland die echter niet gereageerd heeft.

Tevens werd commentaar ontvangen van een aantal referenten, te weten N. Dijkstra en dr. C. Sino namens V&VN, dr. H.F. Kwint en dr. H. Geers namens KNMP en J. van Balen en M. Ballieux namens NHG. Naamsvermelding als referent betekent niet dat de betrokken referent de LESA inhoudelijk op elk detail onderschrijft.

Op basis van reacties uit de commentaarronde werd de tekst heroverwogen en herzien.

In maart 2020 is de concepttekst goedgekeurd door het NHG, de KNMP en V&VN.

In november 2022 zijn diverse links in de interactieve PDF geüpdated. De inhoud van de LESA is ongewijzigd gebleven.

Inleiding

01 Basisafspraken over samenwerking en communicatie

02 Medicatieoverdracht

03 Patiëntenvoorlichting

04 Therapietrouw

05 Herhaling van chronische medicatie

06 Medicatierollen

07 Medicatiebeoordeling

08 Zelfzorgmiddelen

Bijlagen

Bijlage 6: Totstandkoming van de LESA

Organisatie van zorg bij chronische medicatie

2/2

De coördinatie was in handen van:

- A.C.A.M. Lelie - van der Zande, apotheker en senior beleidsadviseur, namens de KNMP.
- dr. J.A. Vriezen [tot januari 2019] en M.M. Verduijn [vanaf januari 2019] beiden senior wetenschappelijk medewerker afdeling Richtlijnontwikkeling & Wetenschap NHG, namens het NHG.
- M. de Bont en C.M.C. Harder [vanaf september 2019] beiden adviseur beroepsontwikkeling, namens V&VN.

Projectleiding: M.A.E. Nieuwhof, apotheker [tot 1 juli 2018] en A.C.A.M. Lelie - van der Zande, apotheker KNMP [vanaf 1 juli 2018].

Verwerking van commentaren en eindredactie: M.M. Verduijn, A.S.G. van Walraven [vanaf augustus 2019], beiden apotheker en [senior] wetenschappelijk medewerker van de afdeling Richtlijnontwikkeling & Wetenschap NHG en A.C.A.M. Lelie - van der Zande, apotheker KNMP.

De KNMP heeft subsidie verleend voor de totstandkoming van deze LESA.

Realisatie interactieve PDF: Pim Verheyke, Structify

Inleiding

01 Basisafspraken over samenwerking en communicatie

02 Medicatieoverdracht

03 Patiëntenvoorlichting

04 Therapietrouw

05 Herhaling van chronische medicatie

06 Medicatierollen

07 Medicatiebeoordeling

08 Zelfzorgmiddelen

Bijlagen

